TAAD Yıl 16 . Sayı 63 . Temmuz 2025
ISSN 1309-6826
Araştırma Makalesi/Research Article DOI: 10.54049/taad.1751077

GÜMRÜK HUKUKUNDA MENŞE ŞAHADETNAMESİ VE BELGEDE SAHTECİLİK SUÇLARI

The Certificate of Origin and the Crimes of Document Forgery under Customs Law

Rahime ERBAŞ*

Öz

Menşe şahadetnamesi, yalnızca bir ticaret belgesi değil; aynı zamanda ekonomik kimliğin ve devletin egemenlik yetkisinin bir yansımasıdır. Çalışmada ilk olarak, menşe şahadetnamesinin anlamı ve işlevi, gümrük mevzuatına dayanarak net bir şekilde açıklığa kavuşturulmuştur. Ardından, bu belge özelinde TCK'nın belgede sahtecilik suçlarına dair hükümleri ele alınmış ve menşe şahadetnamesinin sahte veya gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmesinin hukuki sonuçları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ancak bu belgelerin sahte veya gerçeğe aykırı düzenlenmesi hâlinde, Türk ceza hukukunun söz konusu davranışları nasıl değerlendireceği konusunun halen belirsizliğini koruduğu görülmüştür. Uygulamada ve teoride var olan kanuni boşluklar dikkate alınarak, Türk ceza hukukunun sahtecilik hükümlerinin uluslararası belge sirkülasyonunu da kapsayacak şekilde güncellenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, menşe şahadetnamesinin uluslararası düzeyde de kamu güvenliğini zedelemeden etkin bir şekilde işlevini yerine getirebilmesi için mevcut mevzuattaki boşlukların giderilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Menşe şahadetnamesi, belgede sahtecilik, resmi belgede sahtecilik, gümrük, vergi, kamu güveni, uluslararası ticaret hukuku

Abstract

The certificate of origin does not appear merely a commercial document, but also it reflects economic identity of a county and the sovereign authority of the state. This study first put forth the meaning and function of the certificate of origin from the custom law-related provisions. Then, it analyzes the provisions of the Turkish Penal Code (TPC) regarding document forgery are addressed, specifically in the context of certificates of origin, and the legal consequences of issuing such documents falsely or inaccurately. However, the approach of Turkish criminal law toward such falsifications of foreign documents remains ambiguous. Considering the legal loopholes, the study concludes that the forgery provisions of TPC should be revisited in a way to encompassing the international circulation of documents. As such, it concludes that in order for the certificate of origin to effectively fulfill its function in cross-border commerce without undermining public security, the current legal loophole must be resolved.

Keywords: Certificate of origin, forgery, forgery of official documents, customs, taxation, public confidence, international trade law

---

- *Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.*
- *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 16.05.2025*
- *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 22.07.2025*

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi/Kamu Hukuku Bölümü, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, rerbas@istanbul.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-6257-4312

GİRİŞ

"Menşe" terimi, sözlük anlamı itibarıyla "köken",[1] "çıkış noktası", "kaynak yer" ya da bir şeyin "doğduğu ve neşet ettiği yer" anlamlarını taşır.[2] Gümrük hukuku bağlamında ise, bir ürünün hangi ülkeye ait olduğunu, yani üretildiği veya elde edildiği ülkeyi belirtmek amacıyla kullanılır. Bu kapsamda düzenlenen menşe şahadetnamesi, bir ürünün menşe ülkesini (resmi olarak) belgeleyen ve uluslararası ticarette önemli bir işlev gören temel belgelerdendir. Kamuoyunda *"ticaret politikasının önemli bir aracı, ticaret savaşlarınınsa önemli bir silahıdır"*[3] şeklinde betimlenmektedir. Öğretide ise eşyanın/ürünün *"ekonomik milliyeti"* şeklinde nitelendirilen[4] bu belgeye, hukuki açıdan eşyaların pasaport belgesi diyebiliriz.

Kökeni, 1887 yılında İngiliz Parlamentosu tarafından kabul edilen bir düzenlemeye (İngilizce özgün*: Merchandise Marks Act 1887*)[5] dayanmaktadır. Bu düzenleme ile, Birleşik Krallık'a ithal edilebilmesi için malların üzerlerinde üretildikleri ülkenin belirtilmesi mecburiyeti, hukuki olarak ilk kez öngörülmüştür.[6] Buna ilave olarak menşe ülkeye ilişkin doğrudan yanıltıcı ibareler bakımından da *"*örneğin *Almanya'da üretilmiş bıçakların üzerinde "Sheffield" ibaresiyle ithal*

---

1 TDK Sözlük, 'Menşe', <https://sozluk.gov.tr/?ara=men%C5%9Fe> erişim tarihi: 12.07.2025.

2 Gümrük hukuku dışında "menşe" kavramı, bilhassa fikri ve sınai mülkiyet hukukunda (22/12/2016 tarih ve 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu) örneğin Malatya Kayısısı, Antep Baklavası ve İznik Çinisi şeklindeki coğrafi işaretler konusunda yerleşik bir kavramdır. Coğrafi işaretler bağlamında "menşe" kavramını ürünün kaynaklandığı yer ve çıktığı yer olarak daha önce tanımlayan çalışma için bkz. Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. bs., Arıkan 2012) 22. Biz de buradan hareketle menşe terimini "çıkış noktası", "kaynak yer" ya da bir şeyin "doğduğu ve neşet ettiği yer" olarak açıkladık.

3 Oregon Tech, 'Menşe Belgesi Nedir?|Oregon Tech', 00:36, <https://youtu.be/XK8dz_e0eyo?si=k_jRyctonieRSLLu> erişim tarihi: 23.04.2025. Ayrıca bkz.: İbrahim Aytekin ve Okyay Uçan, 'Ticaret Savaşları ve Korumacı Politikalar: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye İlişkileri Bakımından Bir İnceleme' (2018) 7(2) Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 851, 851.

4 Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, "Menşe", <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/ticari/mense> erişim tarihi: 03. 04. 2025. Ayrıca bkz.: Ümit Engin Tekin, 'Tercihli Ticaret Anlaşmalarında Menşe Kuralının Önemi' (2019) 5(1) International Journal of Academic Value Studies 12,16; Hamit Yumuk, *Gümrük Müşavirinin Mali Hukuk Bakımından Sorumluluğu* (On İki Levha Yayıncılık 2021) 257.

5 Merchandise Marks Act 1887, <https://archive.org/details/merchandisemark00payngoog/page/n13/mode/2up?q=origin> erişim tarihi: 13.07.2025.

6 Bu mecburiyet 16. maddesinin 1. fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir: *"Birleşik Krallık'taki herhangi bir imalatçıya, satıcıya veya tacire ait olduğu ya da ait olduğu izlenimini veren herhangi bir ad veya ticari marka taşıyan tüm bu mallar ile yabancı menşeli tüm mallar – eğer söz konusu ad veya ticari marka, malların üretildiği ya da imal edildiği ülkeye dair açık bir ibare taşımamakta ise – Birleşik Krallık'a ithal edilmesi yasaklanmıştır. Bu bölümün hükümleri saklı kalmak kaydıyla, söz konusu mallar, 1876 tarihli Gümrük Konsolidasyon Kanunu'nun 42. maddesinde açıkça belirtilmiş yasaklı mallar arasında sayılır",* Merchandise Marks Act 1887; <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/50-51/28/pdfs/ukpga_18870028_en.pdf> erişim tarihi: 13.07.2025

edilmesi hâlinde, bunun hileli bir işlem"[7] olacağı belirtilmiştir. *"Benzer şekilde, Fransız menşeli olduğu izlenimini verebilecek "Mode de Paris" gibi ifadeler, eğer mallar Almanya'da üretilmişse, hukuka aykırı kabul edilir."*[8] Bu şekilde, rekabet avantajı elde etmeleri için malları destekleme imkanı bakımından rekabet hukuku da düzenlenmeye çalışılmıştır.[9] Bu yakın tarihsel gelişimine[10] rağmen, menşe konusu günümüz itibarıyla hızla gelişmiş ve menşe şahadetnamesi başta olmak üzere tüm menşe belgeleri elektronik ortamda düzenlenip uluslararası platformlarda takip edilebilir bir yapıya evrilmeye başlamıştır. Menşe belgesi, uluslararası kullanımda da "*Certificate of Origin (CO)"* olarak İngilizce kavramsallaştırılmıştır. Nitekim Ticaret Bakanlığı da menşe kavramını şu şekilde açıklamaktadır:

> *"Menşe bir eşyanın ekonomik milliyetidir. Örneğin; Türkiye'de hasat edilen bitkisel ürünler, Türkiye'de doğmuş ve yetiştirilmiş canlı hayvanlar vs. Menşe kavramı önemlidir çünkü eşyanın ithalatı sırasında gümrük vergilerinin hesaplanması, ticaret politikası önlemlerinin uygulanması (gözetim ve korunma önlemleri, miktar kısıtlamaları, anti-damping vergisi vs.) menşe ülkeye göre belirlenmektedir. Ayrıca, dış ticarete ilişkin istatistik tutulması bakımından da menşe önem arzetmektedir".*[11]

Gümrük trafiğinde ithalat sırasında uygulanacak vergilendirme, ithalatçı ve ihracatçı firmaların mensup olduğu ülkeler arasında bir anlaşmanın varlığına bağlı olarak değişebilir. Eğer iki ülke arasında bir tercihli ticaret anlaşması mevcutsa, bu durumda eşyanın *tercihli menşei* esas alınır (Gümrük Kanunu md. 22). Ancak herhangi bir anlaşmanın bulunmaması durumunda, *tercihli olmayan menşe* kuralları uygulanır (Gümrük Kanunu md. 17-21). Yekûn teşkil eden ise bu çalışmanın konusunu oluşturan menşe şahadetnamesinin ifade ettiği- ithalatçı ve ihracatçı firmanın iki ülkesi arasında anlaşmanın olmadığı- durumlardır. Zira "*Tercihli olmayan menşe kuralları, ülkelerin dış ticaret politikasının omurgasını*

---

7 Merchandise Marks Act 1887, 17 <https://archive.org/details/merchandisemark00payngoog/page/n13/mode/2up?q=origin> erişim tarihi: 13.07.2025.

8 ibid. 62.

9 Constantin Frank-Fahle, 'Made in Germany– Herkunftsbezeichnung und Ursprungszeugnis im Lichte des Auslandsgeschäfts' (2020) 66 (1-2) RIW 12.

10 Birleşik Krallık'a ait bu 1887 tarihli Düzenlemenin gerekçesinde uluslararası bir mutabakat girişimlerinin olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin: *"Ulusal malların yanlış menşe işaretiyle etiketlenmesi ve malların menşeinin gerçeğe aykırı şekilde belirtilmesi yoluyla ulusal ticarete verilen zarar, yabancı hükümetlerin uzun süredir gündeminde yer almaktaydı. Bu mesele üzerine, 1883 yılında Paris'te bir Uluslararası Konferans düzenlenmiş ve bu konuda bir uzlaşmaya varılmıştır. Bu uzlaşma, 1883 Paris Sözleşmesi'ne yansıtılmıştır"* (Merchandise Marks Act 1887, 2 <https://archive.org/details/merchandisemark00payngoog/page/n13/mode/2up?q=origin> erişim tarihi: 13.07.2025.

11 Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 'Menşe', <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/ticari/mense> erişim tarihi: 03.04.2025.

oluşturan ticaret politikası önlemlerinin gereğince ve etkin bir şekilde uygulanabilmesini sağlarlar".[12]

Devletler, nitekim ticaret politikalarını belirlerken toptancı bir anlayış yerine ülke bazlı (A ülkesi veya A ve B ülkeleri gibi) çeşitli sınırlamalar veya yasaklar getirebilmektedir.[13] Yakın zamanda ABD başkanı *Donald Trump*, birçok ülkeye ithalatta değişen miktarlarda vergi oranlarını arttırarak -örneğin Çin'e % 54, Vietnam'a % 46, AB'ye % 20, İsviçre'ye % 32, Güney Kore'ye % 26, İngiltere'ye % 10 ve Türkiye'ye % 10 şeklinde- yeni gümrük tarifelerini ilan etti.[14] *Trump* bu şekilde ülkesinin menfaatlerini -yerli üretimi/üreticiyi- gümrük trafiğini ithalat yönünden seyrelterek koruma politikası gütmektedir.[15] Ülkemiz açından 2018 yılında ABD başkanı *Donald Trump,* Türkiye'den satın alınan çelik ve alüminyumda gümrük vergisinin iki katına çıkarılmasına onay vermiş; Türk makamları da buna misilleme olarak 15 Ağustos 2018 tarihinde ABD menşeli bazı ithal ürünlere %50 ve %100'den daha fazla ilave gümrük vergisi ile karşılık vermiştir.[16]

Bazı durumlarda devletler belirli ülkelerden ithalata siyasi tercihler ya da halk sağlığının korunması kaygısı gibi muhtelif nedenlerle de yasak getirebilmektedirler. Diğer bir anlatımla, bu yasakların uluslararası yükümlülükler, dahil olunan ekonomik topluluklar veya belirli ülkelerin belirli ürünler bakımından tehlikelilik içermesi gibi çok değişik sebepleri olabilmektedir.[17] Örneğin, ülkemizde 28.06.2005 tarihinde 2005/1271 sayılı Bakanlık Onay'ı ile 7404 tarife pozisyonunda bakır hurda ticari tanımlı eşyanın Irak ve Suriye Arap Cumhuriyeti'nden

---

12 Ticaret Bakanlığı, 'Ticari İşlemler', <https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/tercihli-olmayan-men%C5%9Fe-kurallar%C4%B1-ne-anlama-gelir#:~:text=Mal%C4%B1n%20ithalat%C3%A7%C4%B1s%C4%B1%20ve%20ihracat%C3%A7%C4%B1s%C4%B1%20olan,e%C5%9Fyan%C4%B1n%20tercihli%20olmayan%20men%C5%9Fei%E2%80%9D%20denir.> erişim tarihi: 24 Nisan 2025.

13 Oregon Tech (n 3)

14 Jennifer Clarke, 'What are tariffs and why is Trump using them?', BBC News (Londra, 7 April 2025) <https://www.bbc.com/news/articles/cn93e12rypgo> erişim tarihi: 7 Nisan 2025.

15 ibid.

16 Aytekin ve Uçan (n 3) 858.

17 Bölgesel bir birlik olarak Avrupa Birliği'nin siyasi ve askeri gerekçelerle yasaklama getirdiği bir örnek için bkz.: Avrupa Birliği'nin Myanmar (Burma)'a yönelik uygulanan yaptırımları konu alan Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü (AB) No 401/2013. Bu düzenlemeyle, Myanmar (Burma) ile ilgili olarak çeşitli önlemler kapsamında bilhassa Myanmar/Burma menşeli belirli ihracat kalemlerinin yönelik kısıtlamalar ile bazı kişi ve kuruluşlara ait malvarlıklarının dondurulması öngörülmektedir. Bkz.: Council Regulation (EU) No 401/2013 of 2 May 2013 concerning restrictive measures in respect of Myanmar/Burma and repealing Regulation (EC) No 194/2008 [2013] OJ L121/1 <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/401/oj> erişim tarihi: 13 Temmuz 2025. Bu yasaklar 30 Nisan 2026 yılına kadar uzatılmıştır. Bkz.: Council of the European Union, 'Timeline – EU Sanctions against Myanmar' (Council of the EU) <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-myanmar/timeline-sanctions-against-myanmar/> erişim tarihi: 13 Temmuz 2025. Bu Tüzük'ün Almanya'da ihlali iddialarını konu bir karar için bkz.: BGH (3. Strafsenat), Beschluss vom 25.11.2024 – 3 StR 373/21 (BGH Beschl. v. 25.11.2024 – 3 StR 373/21, BeckRS 2024, 39356), <https://beck-online.beck.de/Home> erişim tarihi: 13.07.2025.

ithali yasaklanmıştır. Çünkü bu ülkelerdeki savaş, çatışma ve güvenlik sorunları, bakır hurdalarla ilgili de şüphe doğurabilmektedir. Ancak bu yasaklar veya sınırlamalar, devletlerin değişen ticaret politikalarına ve ithalat yapılacak ülkedeki çeşitli değişimlere de bağlı olduğundan kalıcı olmamaktadır. Gerçekten, menşe bazlı yasakların veya sınırlamaların sıklıkla değişikliğe uğradığı görülmektedir. Nitekim yukarıda belirttiğimiz örnekte de 28.06.2005 tarihli ve 2005/1271 sayılı Bakanlık Onay'ı ile 7404 tarife pozisyonunda bakır hurda ticari tanımlı eşyanın Irak ve Suriye Arap Cumhuriyeti'nden ithalat yasağının da 03.11.2022 tarihinde belirli koşullar altında kaldırıldığı görülmektedir. Buna göre, İthalat Genel Müdürlüğü'nden alınan 03.11.2022 tarihli ve 79710716 sayılı yazıda, *"..kullanıcı sektörlerden gelen talepler ve girdi temininde yaşanan sıkıntıların giderilmesi amacıyla hali hazırda belirlenen şartların sağlanarak ilgili gümrük idaresine tevsiki halinde Irak çıkışlı/menşeli demir-çelik hurdalarına (GTP 7204) yönelik uygulanan ithalat yasağının kaldırılmasının uygun görüldüğü"* belirtilmiştir.

Menşe bazlı yasaklar veya sınırlamalar; halk sağlığının korunması, uluslararası yükümlülüklere riayetin sağlanması, istatistiklerin tutulması ve ülkenin ticaret politikalarının gerçekleştirilmesi gibi birçok amaca hizmet etmektedir. En önemlisi devletlerin başka ülkelerle ithalat ve ihracatı sırasında çeşitli vergi uygulamalarına gitmesidir. Yukarıda değindiğimiz ABD başkanı *Donald Trump*'ın ülke bazlı yeni gümrük tarifesi örneğinde ise konu doğrudan *"vergi"* ile ilgilidir. Gerçekten, serbest dolaşıma giriş rejiminde ülkelere uygulanan bu sınırlamaların sebepleri farklı olsa da tüm bu hallerde en önemli ortak sonuç, genellikle vergi noktasında karşımıza çıkmaktadır. Farklı bir anlatımla, menşe şahadetnamesi, ithalat ve ihracatta bazı hallerde hiç, bazı hallerde daha az; bazı hallerde ise daha fazla vergi ödenmesi ile sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda menşe şahadetnamesine ilişkin sahtecilik veya herhangi bir kötüye kullanım, devletin vergi zararına da neden olabilmektedir. Bilhassa yukarıda verdiğimiz örneklerdeki gibi eşyanın menşei esas alınan ilave gümrük vergisi (İGV) hallerinde bu kayıp yüksek olabilir. Nitekim Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin 2014 yılında verdiği karara konu olan olayda düşük vergi ödemek için sahte menşe şahadetnamesi kullanıldığı iddiası vardır.[18] Bu halde sahteciliğin oluşması halinde ayrıca Kaçakçılık Kanunu md. 3/2'de düzenlenen "*Eşyayı, aldatıcı işlem ve davranışlarla gümrük vergileri kısmen veya tamamen ödenmeksizin ülkeye sokan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır"* hükmü de uygulanır. TCK md. 212 atfı ile ilgili belgede sahtecilik suçu ile kaçakçılık suçu arasında gerçek içtima yapılır. Bu halde ayrıca Gümrük Kanunu'ndaki gümrük vergisine ilişkin cezai hükümler (md. 231-241) de saklıdır.[19]

---

18 Yargıtay 7. CD., E. 2013/7696, K. 2014/7129, T. 25.3.2014.

19 Anayasa Mahkemesi, kaçakçılık suçlarını işleyenler hakkında bu maddede yazılı cezaların uygulanmasının 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 344.maddede yazılı vergi ziyaı cezasının ayrıca uygulanmasına engel teşkil etmeyeceğine karar vermiştir. Buna göre, Anayasa

Bununla birlikte menşe şahadetnamesinin ithalat yasağı olan ülkeleri belirlemek için kullanıldığı durumlarda (örneğin A ülkesinden B ürünlerinin ithalatının yapılmasının yasaklandığı) devletin vergi ile ilgili kaybı söz konusu olmamaktadır. Ancak bu durumda yasaklama nedenine göre ceza hukukunda kamu sağlığı başta olmak üzere çeşitli hukuki değerler gündeme gelebilir. Ayrıca Kaçakçılık Kanunu md. 3/7'de düzenlenen "İthali kanun gereği yasak olan eşyayı ülkeye sokan kişi, fiil daha ağır bir cezayı gerektiren suç oluşturmadığı takdirde, iki yıldan altı yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. İthali yasak eşyayı, bu özelliğini bilerek satın alan, satışa arz eden, satan, taşıyan veya saklayan kişi, aynı ceza ile cezalandırılır" hükmü de uygulanabilir. Ancak bunun için ithalin kanun ile yasaklanmış olması gerekir. Yukarıda verdiğimiz bakır hurda örneğinde Irak ve Suriye Arap Cumhuriyeti'nden bakır hurda ticari tanımlı eşyanın ithali, 5/1271 sayılı Bakanlık Onay'ı ile 7404 tarife pozisyonunda yasaklanmıştır. İthali düzenleyici işlemlerle yasaklananlar bakımından Gümrük Kanunu md.235'teki kabahat (idari suç) uygulama alanı bulur.

Bu işlevlerinden anlaşılacağı üzere menşe şahadetnamesi düzenlenmesi, bilhassa ithalatta önem kazanmaktadır. Gerçekten menşe şahadetnamesi düzenlenmesi mecburiyeti noktasında devletler ihracata ve ithalata göre ikili ayrım yapmaktadır. Türk hukukunda ihracatta menşe şahadetnamesi düzenlenmesi mecburi değilken; ithalatta, *"Serbest Dolaşıma Giriş Rejimi"* gereğince kural olarak mecburidir. Gümrük Yönetmeliği'nin 205. maddesinin 3. fıkrasına göre; *"Serbest dolaşıma girişte, ticaret politikası önlemlerine, ilave gümrük vergisine veya ek mali yükümlülük gibi diğer mali yükümlülüklere tabi eşyanın menşei, menşe* şahadetnamesi ile ispat olunur. Menşe şahadetnamesi, eşyanın serbest dolaşıma girişine ilişkin beyanname ekinde ibraz edilir". İstisna ise aynı Yönetmeliğin 39. maddesinde; *"Menşe şahadetnamesi aranılmayacak eşya" olarak "Ticari mahiyette olmayan ve CIF kıymeti 430 Avro'yu geçmeyen eşya için menşe şahadetnamesi aranmaz*" şeklinde belirtilmiştir.

Gümrük trafiğinde eşyanın/ürünün "ekonomik milliyeti" şeklinde nitelendirilen[20] bu menşe şahadetnamesi gibi menşei temsil eden örneğin *A.TR Dolaşım Belgesi*, *D-8 Menşe İspat Belgesi* veya *EUR-MED Dolaşım Belgesi* gibi başka belge türleri de mevcuttur. Tüm bu belgeler, ortak olarak "menşe belgeleri" olarak nitelendirilmekle birlikte; bu belgeler eşyanın tercihli- tercihsiz menşeini göstermesine göre ikiye ayrılır. 11 Nisan 2023 Resmi Gazete Tarihli ve 32160 Resmi Gazete Sayılı Gümrük Genel Tebliği'nde tüm belgeler, oldukça kazuistik bir gö-

Mahkemesi, hukuk devleti ilkesinin temel unsurlarından biri olarak kabul ettiği *aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama* (*ne bis in idem)* ilkesine Anayasa'da açıkça yer verilmemiş olmasına rağmen, somut olayda bu ilkenin ihlal edilmediği kanaatine varmıştır. Bkz.: AYM, E. 2019/4, K. 2021/78, T. 04.11.2021, para.26 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/e-2019-4-k-2021-78-t-4-11-2021> erişim tarihi:05.05.2025.

[20] Bkz. Yukarıda dipnot 4.

rünüm arz eden 4. maddesinde tanımlanarak sıralanmıştır. Buna göre, *"Eşyanın tercihli menşeini gösteren ve ihracatçı tarafından 3 üncü maddede belirtilen mevzuat ile belirlenen şekle uygun olarak düzenlenen EUR.1 ve EUR-MED Dolaşım Belgelerini, İran Menşe İspat Belgesini, Malezya Menşe Belgesini, D-8 Menşe İspat Belgesini, TR-AZ Menşe İspat Belgesini, TPS-OIC Menşe İspat Belgesini, menşe beyanlarını, fatura beyanlarını, EUR-MED Fatura Beyanlarını, tedarikçi beyanlarını, Form A Menşe Belgeleri",* menşe ispat belgeleri olarak sıralanmıştır (md.4/j). Bu çalışmanın konusunu oluşturan menşe şahadetnamesi ise yine aynı Tebliğde *"e*şyanın tercihsiz menşeini gösteren, bir örneği Gümrük Yönetmeliğinin Ek-7'sinde yer alan belge*"* olarak tasnif edilmiştir (md.4/k).

Türk hukukunda menşe şahadetnamesi, en temelde 27/10/1999 Tarih ve 4458 Sayılı Gümrük Kanunu'nun 17 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Gümrük Kanunu'nda Menşe şahadetnamesine ilişkin genel hükümlerin düzenlendiği; maddi ve şekli hususların ise Gümrük Kanunu'nun 21. Maddesinin atfıyla 07.10.2009 Tarih ve 27369 Resmî Gazete Sayılı Gümrük Yönetmeliği'nde düzenlendiği görülmektedir. Bunların haricinde; 2014/01 tarihli "A.TR Dolaşım Belgeleri, Menşe İspat Belgeleri ve Menşe Şahadetnamelerinin Sonradan Kontrolüne İlişkin İşlemler" konulu Genelge ile 11 Nisan 2023 Resmi Gazete Tarihli ve 32160 Resmi Gazete Sayılı Gümrük Genel Tebliği (Uluslararası Anlaşmalar- Seri No:10), bu alanın hususi mevzuatını oluşturmaktadır. Bunların haricinde, gerçeğe aykırı ve sahte menşe şahadetnamelerinin gümrük işlemlerinde sunulması halinde 5237 Sayılı TCK'nın belgede sahtecilik hükümleri (md.204-212) ile 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun "kaçakçılık suçları" olarak düzenlediği 4. maddesi bu alanın en temel ceza hukuku düzenlemelerini oluşturur.

Bu çalışmada gümrük trafiğinde eşyanın/ürünün hukuki açıdan pasaport belgesi işlevi gören bir belge olarak menşe şahadetnamesi, TCK'nın belgede sahtecilik suçları hükümleri doğrultusunda ele alınacaktır. Çalışmada ilk olarak menşe şahadetnamesinin Türk gümrük hukukundaki kurucu unsurları ve düzenleme koşulları ortaya konulacaktır. Her ne kadar Milletlerarası Ticaret Odası'nın *(International Chamber of Commerce- ICC)* bu tür belgelerin düzenlenme koşullarında yeknesaklığı sağlamak için girişimleri[21] olsa da halihazırda tüm dünyaya bu yeknesaklığın teşmil edilemediği görülmektedir. Gerçekten bu belge ile ilgili öğretide haklı olarak *"menşe kuralları açısından bugün için dünyada ciddi bir karmaşa yaşanmaktadır"*[22] tespiti yapılmaktadır. Bunun yanı sıra en temel mesele özel hukuktaki netliğin aksine, yurt dışında düzenlenen ve Türkiye'de kullanılan belgelerin, TCK'nın belgede sahtecilik hükümleri ile korunup korunmayacağı;

---

21 Bkz.: <https://certificates.iccwbo.org/> erişim tarihi: 04.04. 2025.

22 Kenan Güler, WPS NO/ 162/ 2018-05, *Ticaretin Kolaylaştırılmasında Bir Engel Menşe Kuralları* (Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü) 3, <https://www.ticaret.edu.tr/uploads/dosyalar/921/162%20T%98CARET%98N%20KOLAYLA%9ETIRILMASINDA%20B%98R%20ENGEL%20MEN%9EE%20KURALLARI.pdf> erişim tarihi: 04.04. 2025.

şayet korunacaksa hangi düzeyde (resmi/özel belge koruması gibi) korunacağı konusunun henüz yeterince aydınlatılmamış olmasıdır. Zira bu aydınlatılamama durumu, başkaca ön soruların belirsiz kalmasının bir sonucudur. Söz gelimi menşe şahadetnamesi özelinde belirtildiği gibi belgenin düzenlediği ülkelerdeki belge düzenleme koşullarının ne olduğu sorusu cevaplanmalıdır.

Diğer bir taraftan yabancı ülkede düzenlenen belgeler konusu, belgede sahtecilik suçları ile korunan hukuki değerin ne olduğunun da yeniden düşünülmesini gerektirmektedir.[23] Örneğin belgede sahtecilik suçlarında korunan hukuki değerin, o belgelere yönelik toplumun/kamunun güveni olduğunu söylediğimizde, yabancı ülkede düzenlenen belgelere yönelik kamunun güveninin olduğu söylenebilecek midir?

Türk öğretisinde yabancı ülke hukuk sistemlerine ait belgelerin Türk hukukundaki belgelerden ayırt edilme gereği duyulmamıştır. Hatta Erman/Özek'e göre "*bütün kanunlar milli evrakta yapılan sahtekarlıkla, yabancı evrakta işlenen sahtekarlık arasında fark gözetmemektedir"*.[24] Nitekim öğretide yabancı ülkelerde düzenlenen belgelerin akıbeti, genellikle belge unsuru anlatılırken tıpkı elektronik belgeler gibi bir belge çeşidi, örneğin *"yabancı devlet makamları tarafından hazırlanan resmi belge"*[25] olarak açıklanmaktadır. Daha da önemlisi bu belgelere yönelik sahtecilikler hukuki değerle ilişkilendirilerek açıklanmamaktadır. Yabancı hukuk sistemlerindeki resmi belgeler (örneğin özel kanunlar gereği resmi belge kabul edilen veya resmi belge hükmündeki belgeler) olarak ele alınmamaktadır. Yalnızca *"yabancı devlet tarafından düzenleme"* ile sınırlı olarak konuya değinilmektedir. Genellikle HMK'nın yabancı ülkelerdeki belgelerle ilgili ispat bağlamındaki hükmü, yabancı ülkelerdeki belgelerle ilgili temel bir tutamak noktası olarak öne çıkmaktadır.[26] Buna göre yabancı ülkenin resmi belgesinin Türk hukukunda resmi belge olarak korunabilmesi için bunların verildiği devletin yetkili makamı veya konsolosluk tarafından onaylanması aranmaktadır.[27] Yine ispat gibi

---

23 Krş. Sahir Erman ve Çetin Özek, *Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar* (Dünya Yayıncılık 1996) 225- 226

24 Erman ve Özek (n 23) 221 ff.

25 Örneğin bkz.: Ahmet Gökcen, *Belgede Sahtecilik Suçları* (5.bs Adalet 2018) 87; Mehmet Sıddık Çinko, *Türk Hukukunda Resmi Belgede Sahtecilik Suçu* (Yeditepe Üniversitesi 2022) 117; Tuba Kelep Pekmez, *Belge Suçları* (TCK M. 204-212) (On İki Levha Yayıncılık 2025)

26 Gökcen (n 25) 87; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (19.bs Seçkin 2024) 865; Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi, 5. Cilt (M.197-254)* (Adalet 2021) 6958; Nurullah Tekin, 'Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bazı Özel Durumlar' (Ekim 2014) 5(19) TAAD 903, 920-923; Çinko (n 25) 117;

27 Gökcen (n 25) 87. HMK'nın ilgili hükmü şöyledir: "*Yabancı resmî belgelerin yetkili makamlar tarafından onaylanması zorunluluğu: Madde 224: (1) Yabancı devlet makamlarınca hazırlanan resmî belgelerin, Türkiye'de bu vasfı taşıması, belgenin verildiği devletin yetkili makamı veya ilgili Türk konsolosluk makamı tarafından onaylanmasına bağlıdır.*

Türk hukukunda değer ifade etmesinden hareket edilmektedir.[28] Burada yaklaşımda bir hata söz konusudur. Hatanın kaynağı ise ceza hukuku ile özel hukuk ve bilhassa özel hukuktaki ispat normunun- açık düzenleme ile somutlaşmış olması sebebiyle- ayırt edilmemesidir. Farklı bir anlatımla yabancı hukuk sistemlerindeki belgelere Türk ceza hukuku korumasının gerekliliği perspektifiyle yaklaşılmamaktadır. Bunun yerine somut olay bazlı ilerlendiği görülmektedir.[29] Nitekim TCK'nın belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerin korumasının yabancı bir devlete ait resmi belgeyi de kapsayıp kapsamadığının tartışmalı olduğu ve ağırlık görüşünde kapsamaması gerektiği yönünde olduğu belirtilmektedir.[30] Tartışmalar, *"yabancı devlet tarafından düzenleme"* ile sınırlı olarak ilerlese de Yargıtay yabancı ülkenin devleti tarafından bizzat düzenlenen kimlik belgesini TCK md. 204/3 bağlamında "*kanun hükmü gereği sahteliği sabit oluncaya kadar geçerli olan belge niteliğinde"*[31] kabul etmediği içtihadı da mevcuttur.[32]

Literatürdeki genel eğilim dikkate alındığında, belgede sahtecilik suçlarını konu alan bazı çalışmalarda yabancı belgelere ya çok kısa değinildiği ya da hiç değinilmediği görülmektedir. Oysa nasıl ki ülke içinde belgelerin dolaşımı söz konusuysa, benzer şekilde uluslararası düzeyde de belgelerin dolaşımı bulunmaktadır. Yine, nasıl ki ülke içinde belgelerin dolaşımında önemli işlevler söz konusuysa, benzer şekilde uluslararası düzeyde belgelerin dolaşımında da önemli işlevler bulunmaktadır. Ancak ülkeler arası belge dolaşımında (sirkülasyonunda) ortaya çıkabilecek sahtecilik ve gerçeğe aykırılık halleri yeterince analiz edilmemiş; bu alan, Türk ceza hukukundaki sahtecilik suçlarının genel hükümlerinin oluşturulmasında kapsamlı şekilde dikkate alınmamıştır. Menşe şahadetnamesi gibi gümrük hukukunda yüksek işlevi olan bir belgeye yönelik gerçeğe aykırılıkların ve sahteciliklerin ele alınması ihtiyacı da işte bu şekilde hasıl olmuştur.

Yabancı ülkede düzenlenen belgelerle ilgili üçüncü ana bir zorluk nedeni ise ceza hukukunun ve dolayısıyla ceza yargılamasının mahiyetinden kaynaklanmaktadır. Çünkü ceza hukuku özel hukukun (milletlerarası özel hukuk) aksine *locus regit actum* (işlemin şeklinin yapıldığı yer hukukuna tabi olması) kuralı ile hareket etmekle yetinemez. Devletlerin egemenliğini (*jus puniendi*) ve kamu gücünü yansıtan ceza hukukunda, devletin yabancı ülkedeki işlemi tanıması da

(2) Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin yabancı resmî belgelerin tasdiki ile ilgili hükümleri saklıdır".

28 Bkz.: Koray Doğan, 'Ceza Hukukunda Belge Kavramı' (2010) 14 Ceza Hukuku Dergisi 51, 64.

29 Değişen Yargıtay kararları için bkz.: Gökcen (n 25) 87.

30 Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Rıfat Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (22.bs Seçkin 2024) 926.

31 TCK md.204/3'teki bu nitelikli hal, 765 sayılı TCK döneminde *"isbat kudreti bakımından resmi evrak"* şeklindeki olağan resmi belgelere göre daha fazla kamu güvenin söz konusu olduğu durumu ifade etmektedir. İfade ve açıklamaları için bkz.: Faruk Erem, *Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler, C: II* (Seçkin 1993) 1681.

32 Yargıtay 11. CD., E. 2009/14902, K. 2012/1493, T. 14.02.2012, aktaran: Gökcen (n 25) 87.

gerekir. Örneğin İsviçre Ceza Kanunu'nda yabancı hukuk sistemlerine ait belgeler (md. 255) ile para ve kıymetli evrakların (md.251) da ceza kanunundaki sahtecilik hükümlerinin konusunu oluşturacağı hüküm altına alınmıştır. Bu tanıma da bir yöntemdir. Bu İsviçre düzenlemesi Erman/Özek'in belirttiğinin aksine bütün kanunların "…*milli evrakta yapılan sahtekarlıkla, yabancı evrakta işlenen sahtekarlık arasında fark gözetmeme..*"[33] kabulünün bir göstergesi değildir. Bu, bir tanıma göstergesidir.

Tanıma noktasında milletlerarası kamu hukukunda mütekabiliyet ilkesi ve bu bağlamda çok sayıda iki taraflı anlaşmalar devreye girmektedir. Nitekim menşe belgelerinin türlerinde örneğin Türkiye- Güney Kore arasındaki serbest ticaret anlaşması gereğince kabul edilen menşe belgesi; Türkiye- Singapur arasındaki serbest ticaret anlaşması gereğince kabul edilen menşe belgesi veya Türkiye ile Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı arasındaki serbest ticaret anlaşması gereğince kabul edilen menşe belgesi gibi yahut da İran Menşe İspat Belgesi veya Malezya Menşe Belgesi gibi çeşitli menşe belge türlerinin tanımlarına rastlanılmaktadır.[34] Böyle olunca menşe şahadetnamesinin sahtecilik hükümlerine göre korunmasının, "Türk hukukunda düzenlenen menşe şahadetnameleri" ve "yabancı ülke hukuk sistemlerinde düzenlenen menşe şahadetnameleri" olarak ikiye ayırmak suretiyle incelenmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ikili ayrımda kullandığımız terminolojiye dikkat çekmek isteriz. Burada özellikle "Türkiye'de düzenlenen menşe şahadetnameleri" ve "yurt dışında düzenlenen menşe şahadetnameleri" olarak ifade etmedik. Çünkü yabancı bir kamu görevlisi tarafından Türkiye'de belge düzenlenmesi söz konusu olabileceği gibi bir Türk vatandaşı veya Türk kamu görevlisi tarafından yurt dışında belge düzenlenmesi söz konusu olabilir. Burada ölçüt, hangi hukuk sistemine göre düzenlendiği olmalıdır. Buraya kadarki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere, bu çalışmada asıl meseleyi teşkil eden ve zorluklar içeren husus, yabancı ülke hukuk sistemlerinde düzenlenen menşe şahadetnamelerindeki gerçeğe aykırılık ve sahteciliklerin TCK md. 204-212'de düzenlenen hükümler bakımından ortaya konulmasıdır.

I. TÜRK HUKUKUNDA DÜZENLENEN MENŞE ŞAHADETNAMELERİ

Gümrük Kanunu'nda menşe belgeleri, *"*Eşyanın Tercihli Olmayan Menşei" (md.17-21) ve "Eşyanın Tercihli Menşei" (md. 22) olarak iki türe ayırılarak düzenlenmiştir. Eğer iki ülke arasında bir tercihli ticaret anlaşması mevcutsa, bu durumda eşyanın *tercihli menşei;* herhangi bir anlaşmanın bulunmaması durumunda, *tercihli olmayan menşe* kuralları uygulanır. Bu ayrıma göre menşe şahadetnamesi ise, *Eşyanın Tercihli Olmayan Menşei* kategorisindedir. Keza *"Eş-*

[33] Erman ve Özek (n 23) 225- 226.

[34] Bkz.: 11 Nisan 2023 Tarihli ve 32160 Sayılı Resmi Gazete Gümrük Genel Tebliği'nde (Uluslararası Anlaşmalar- Seri No:10) "Tanımlar" başlıklı 4. Madde, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230411-4.htm>erişim tarihi: 06.04.2024.

yanın tercihsiz menşeini gösterenler, örneği Gümrük Yönetmeliğinin Ek-7'sinde yer alan belge.." olarak 11 Nisan 2023 Resmi Gazete Tarihli ve 32160 Resmi Gazete Sayılı Gümrük Genel Tebliği'nde (Uluslararası Anlaşmalar- Seri No:10) 4. maddede tanımlanmıştır. Bunun haricinde başta "*menşe ispat belgeleri"*[35] olmak üzere çeşitli menşe belge türleri de mevcuttur.

Gümrük Kanunu'nun 18. Maddesinin (1) numaralı cümlesinde *"Tümüyle bir ülkede elde edilen veya üretilen eşya, o ülke menşelidir"* denildikten sonra aynı maddenin (2) numaralı cümlesinde "Tümüyle bir ülkede elde edilen veya üretilen eşya" ifadesinden ne anlaşılması gerektiği a)'dan j)'ye kadar listelenmek suretiyle gösterilmiştir. Buna göre;

"O ülkede… çıkartılan madencilik ürünleri (a), toplanan bitkisel ürünler (b), doğan ve yetiştirilen canlı hayvanlar (c), yetiştirilen canlı hayvanlardan elde edilen ürünler (d), tutulan ve avlanan balıkçılık ve avcılık ürünleri (e), kayıtlı veya tescilli olup, o ülkenin bandırasını taşıyan araçlar tarafından herhangi bir ülkenin kara suları dışındaki denizlerden çıkartılan av ürünleri ve diğer deniz ürünleri (f), kayıtlı ya da tescilli olan ve ülkenin bandırasını taşıyan, fabrika gemilerde (f) bendinde öngörülen ürünlerden elde edilen eşya (g), kara suları dışındaki denizlerin dibinden ya da deniz dibindeki toprağın altından münhasır işletme hakkına sahip olarak o ülke tarafından çıkartılan ürünler (h), Sadece hammadde elde etmek için o ülkede toplanan, imalat işlemlerinden veya kullanım kalıntılarından elde edilen atık ve artıklar (ı) ve son olarak buraya kadarki bentlerde sayılan eşyadan üretimin herhangi bir aşamasında elde edilen eşya ile bunların türevlerinden elde edilen eşya j) anlaşılır". Yine "o ülkede" ifadesinin, o ülkenin karasularını da kapsayacağı kabul edilmiştir (md. 18/3).

Bazı hallerde üretim birden fazla ülkede gerçekleşebilmektedir. Bu husus da Gümrük Kanunu'nun 19. maddesinde; *"Üretimin birden fazla ülkede gerçekleştirilen eşyanın bir ülke menşeli sayılabilmesi için o ülkede yeni bir ürün imal edilmesi veya imalatın önemli bir aşamasının ve ekonomik yönden gerekli görülen en son esaslı işçilik ve eylemin o ülkede bu amaçla donatılmış işletmelerde yapılması gerekir"* şeklinde öngörülmüştür. Bu da göstermektedir ki bir ürün, birden fazla ülke çıkışlı olabilir, ancak yine de tek ülke çıkışlı sayılması mümkündür. Bunun için *"yeni bir ürün imal edilmesi"* veya *"imalatın önemli bir aşamasının ve ekonomik yönden gerekli görülen en son esaslı işçilik ve eyle-*

---

[35] 11 Nisan 2023 Resmi Gazete Tarihli ve 32160 Resmi Gazete Sayılı Gümrük Genel Tebliği'nde (Uluslararası Anlaşmalar- Seri No:10) 4. Madde: *"Menşe ispat belgeleri: Eşyanın tercihli menşeini gösteren ve ihracatçı tarafından 3 üncü maddede belirtilen mevzuat ile belirlenen şekle uygun olarak düzenlenen EUR.1 ve EUR-MED Dolaşım Belgelerini, İran Menşe İspat Belgesini, Malezya Menşe Belgesini, D-8 Menşe İspat Belgesini, TR-AZ Menşe İspat Belgesini, TPS-OIC Menşe İspat Belgesini, menşe beyanlarını, fatura beyanlarını, EUR-MED Fatura Beyanlarını, tedarikçi beyanlarını, Form A Menşe Belgelerini, ifade eder"* (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230411-4.htm> erişim tarihi: 06.04.2024).

min o ülkede bu amaçla donatılmış işletmelerde yapılması" şartlarından birinin sağlanmış olması zorunludur.

Örneğin, Avrupa Birliği, Konsey Tüzüğü (AB) No 401/2013 ile Myanmar (Burma) ile ilgili olarak 30 Nisan 2026 tarihine kadar çeşitli önlemler kapsamında bilhassa Myanmar (Burma) menşeli belirli ihracat kalemlerinin yönelik kısıtlamalar getirmiştir.[36] 2024 yılında Alman Yüksek Mahkemesi (BGH) kararına konu olan bir olayda *"tedarikçi To., tik ağaçlarını [Tectona grandis]*[37] önce Myanmar'da kesmiş, ardından bu kütükleri Tayvan'a sevk etmiş ve kendi yerel tesislerinde işlemiştir. Alman yerel mahkemesinin tespitlerine göre, Almanya'daki şirket *To.'dan Myanmar menşeli, ancak Tayvan'da işlenmiş iki tür tik ağacı satın almıştır: İlki, dalları ve kabuğu temizlenmiş, kare kütükler (teak-squares) hâline getirilmiş ağaçlardır. İkincisi ise kereste hâline getirilmiş, yani kalas ya da tahta hâline getirilmiş ürünlerdir. Hüküm gerekçelerine göre sanık A, bazı durumlarda teslim edilen ürünlerin aslında yalnızca dalları ve kabukları alınmış ham kütükler olduğunu beyan etmiştir. Bu işlemlerden sonra, Tayvan makamlarınca düzenlenen ve menşeinin Tayvan olduğunu belirten menşe şahadetnameleriyle donatılan kereste, deniz yoluyla Tayvan'dan H. limanına gönderilmiş ve orada sanık A'nın şirketi tarafından teslim alınmıştır. Temmuz 2008 ile Mayıs 2011 arasındaki dönemde şirket, bu tedarikçiden toplam 26 adet dava konusu işlemde tik ağacı satın almış ve bu ağaçları AB gümrük bölgesine ithal etmiştir"*.[38] Alman Yüksek Mahkemesi (BGH) Myanmar Ambargo Tüzüğü'ne aykırılık söz konusu olmadığını, zira tik ağaçlarının doğrudan Myanmar'dan ithal edilmemiş olduğunu, bunun yerine önceden üçüncü bir ülkeye sevk edilip orada işlenmiş veya başka bir gemiye aktarıldığını belirtmiştir.[39]

Gümrük Kanunu'nun 21. maddesinin (1) numaralı cümlesinde *"Menşe şahadetnamesi aranacak haller ile menşe şahadetnamelerinin şekli ve içereceği bilgilere ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir"* hükmü ile menşe şahadetnamesi ile ilgili ikinci temel kaynağın bir yönetmelik olduğuna işaret edilmiştir. Bu şekilde yukarıda belirttiğimiz gibi menşe şahadetnamesinin maddi ve şekli şartlarının idarenin düzenleyici işlemleri ile belirlendiği görülmektedir. Bundan başka, menşe şahadetnamesi her ne kadar uluslararası (sınırı aşan) ticari faaliyetlerde işlevi olan bir belge olsa da bazı uluslararası hükümler haricinde düzenleniş biçimi, düzenleme yetkilisi ve içeriği gibi belgenin kurucu (inşai) unsurlarında karşılaştırmalı hukukta herhangi bir birliğin de olmadığı görülmektedir.

---

36 Bkz.: dn. 11.

37 Tarafımızca eklendi.

38 BGH (3. Strafsenat), Beschluss vom 25.11.2024 – 3 StR 373/21 (BGH Beschl. v. 25.11.2024 – 3 StR 373/21, BeckRS 2024, 39356), para.8.

39 BGH (3. Strafsenat), Beschluss vom 25.11.2024 – 3 StR 373/21 (BGH Beschl. v. 25.11.2024 – 3 StR 373/21, BeckRS 2024, 39356), Leitsätze no. 1.

Bu nedenle belgede sahtecilik suçları açısından bu belgelerin, "resmi belge", "resmi belge hükmünde belge" yoksa "özel belge" niteliğinin saptanması için öncelikle Türkiye'de düzenlenen menşe şahadetnamesi ve yurt dışında düzenlenen menşe şahadetnamesi olarak ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.

Türk hukukunda menşe şahadetnamesine ilişkin genel hükümlerin Gümrük Kanunu'nda düzenlendiği; menşe şahadetnamesinin maddi ve şekli hususlarının ise Gümrük Kanunu'nun 21. maddesinin atfıyla 07.10.2009 Tarih ve 27369 Resmî Gazete Sayılı Gümrük Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Geçici maddeleri haricinde toplamda 591 tane madde içeren Gümrük Yönetmeliği'nin İkinci Bölümü sadece menşe şahadetnamesine hasredilmiştir. Bu bölümde 40.maddede Türkiye'ye ithalatta yabancı ülkelerde düzenlenen *"menşe şahadetnamesinde bulunacak bilgiler"* şeklindedir. Bu bilgiler aynı Yönetmeliğin 42. Maddesinin atfıyla "*Türkiye'den ihracatta düzenlenecek menşe şahadetnamelerine"* de uygulanır. Buna göre 40. madde şöyledir:

> *"(1) Menşe şahadetnamesi, ürünün teşhis edilmesini sağlamak üzere gerekli tüm ayrıntıları taşır. Buna göre, menşe şahadetnamelerinde aşağıda yazılı bilgilerin bulunması zorunludur:*
>
> *a) Eşyayı gönderenin adı, soyadı,*
>
> *b) Türkiye'deki alıcısının adı, soyadı,*
>
> *c) Kapların marka, numara ve sayıları,*
>
> *ç) Eşyanın cinsi, nev'i, daralı ve net ağırlıkları veya diğer ölçüleri (litre, metreküp vb.),*
>
> *d) Şahadetnameyi veren makamın tasdik şerhi, (tarih, imza ile mührü veya kaşesi)*
>
> *e) Menşe şahadetnamesi eşyanın o ülkede gördüğü değişiklik ve işlemlerden ötürü o ülke menşeli addedilerek verilmiş ise bu hususlaki etraflı açıklamalar.*
>
> *(2) Birinci fıkranın (a), (b), (ç) ve (e) bentlerinde belirtilen hususlarda noksanlık ve yanlışlığın bulunması halinde, menşe şahadetnamesi gümrük idare amirinin onayı ile işleme konulur.*
>
> *(3) Menşe şahadetnamesinde eşyanın menşe ülkesi tereddüte yer vermeyecek şekilde belirtilmelidir.*
>
> *(4) Birinci fıkrada belirtilen bilgileri içeren menşe şahadetnamelerinin ibrazına rağmen şüphe durumunda ek kanıtları isteme konusunda gümrük idareleri yetkilidir."*

Bu şekilde menşe şahadetnamesinde bulunacak bilgilerin sıralandığı 40. maddenin 1. fıkrasının d) bendinde menşe şahadetnamesinde "**Şahadetnameyi veren makamın tasdik şerhi, (tarih, imza ile mührü veya kaşesi)**" zorunlu unsurlardan biri olarak belirtilmiştir. İfadede geçenin hangi makam olduğu veya hangi makamın mührü veya kaşesinin arandığı belirtilmemiştir. Bunun sebebi menşe şahadetnamesinin her ne kadar uluslararası (sınırı aşan) ticari faaliyetlerde işlevi olan bir belge olsa da bazı sınırlı uluslararası hükümler haricinde düzenleniş biçimi, yetkilisi ve içeriği gibi belgenin kurucu (inşai) unsurlarında karşılaştırmalı hukukta herhangi bir birliğin olmayışıdır. Bununla birlikte belgenin resmi belge sıfatına sahip olduğu ve bu belgeye ilişkin sahtecilik fiillerinin resmi belgede sahtecilik kapsamında cezalandırılması genel kabuldür.[40] Bu nedenle Gümrük Yönetmeliği'nin menşe şahadetnamesini "resmi belge" olarak addettiği; hükümde geçen *"makam"*, *"makamın tasdik şerhi", "mührü veya kaşesi"* ibarelerinden anlaşılmaktadır. Bu da kanun koyucunun menşe şahadetnamesini "*resmi belge hükmünde"* addettiğini göstermektedir.

Menşe şahadetnamesi düzenleme yetkisi, birçok ülkede ülkenin ilgili meslek odası veya birliğine verilmektedir. Örneğin Alman hukukunda bu yetki, Sanayi ve Ticaret Odaları'na verilmiştir. Alman hukukunda da menşe Şahadetnamesi (Almanca: *Ursprungszeugnis*) resmi belge kabul edilmektedir.[41] Benzer şekilde Türk hukukunda da düzenleme yetkisi Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne verilmiştir. Gümrük Yönetmeliği'nin Türkiye'den ihracatta düzenlenecek menşe şahadetnameleri başlıklı 42. maddesi şu şekildir:

> *"(1) 40 ıncı maddede sayılan unsurları taşıyan menşe şahadetnamesi ve başvuru formu ek-7'deki örneğe uygun olarak hazırlanır.*
>
> *(2) Menşe şahadetnamesi ihracatçının veya ihracatçının sorumluluğundaki yetkili temsilcisinin yazılı başvurusuna binaen düzenlenir. Bu amaçla ihracatçı veya yetkili (Değişik ibare:RG-31/3/2010-27538) temsilcisi örneği ek-7.3'te yer alan başvuru formunu doldurur. Ancak ihracatın düzenli aralıklarla yapılması ve eşyanın öngörülen menşe şartlarını karşıladığına ilişkin gerekli teminatların verilmesi kaydıyla yetkili makamlar her bir ihracat işlemi için ayrı bir başvuru formu istemeyebilir. (Mülga dört ve beşinci cümleler:RG-2/12/2010-27773) (...)*
>
> *(3) Ek-7'ye uygun olarak hazırlanan menşe şahadetnameleri; uzunlukta –5 mm veya +8 mm. lik tolerans kabul edilebilir olmakla birlikte 210 x*

[40] Örneğin Alman hukukunda da menşe Şahadetnamesi (Almanca: *Ursprungszeugnis*) resmi belge kabul edilmekte ve sahtecilik de Alman Ceza Kanunu'nun resmi belgede sahteciliği cezalandıran 271. Maddesi kapsamında ele alınmaktadır. Bkz.: Frank-Fahle (n 9) 13, dn. 19.

[41] Bkz.: <https://www.ihk-muenchen.de/de/Service/Internationalisierung/Exportdokumente-Zoll-Exportkontrolle/Ursprungszeugnis/> erişim tarihi: 04.04. 2025.

297 mm. ebatlarında ve en az 64 gr/m2 ağırlığında, seri numarasını havi, mekanik ve kimyasal araçlarla yapılmış herhangi bir tahrifatı ortaya koyan meneviş desenli baskılı zemine sahip olmalıdır. Başvuru formu Türkçe dilinde, menşe şahadetnamesi ise Türkçe, İngilizce ve Fransızca dillerinde basılır. Menşe şahadetnamelerinde basıldığı matbaanın adı, adresi ve basım yeri veya matbaanın teşhis edilmesini mümkün kılan işareti bulunur. Menşe şahadetnamesi biri meneviş desenli baskılı zeminli, ikisi beyaz olan üç nüshalık takım halindedir.

(4) Başvuru formu Türkçe dilinde, menşe şahadetnamesi ise Türkçe ya da ticaretin gereklerine göre herhangi bir dilde doldurulur. Daktilo veya bilgisayar kullanılarak ya da elle büyük harflerle doldurulan başvuru formu ile menşe şahadetnamesi birbirleriyle aynı olmalıdır, nüshaları ile birlikte aynı seri numarasını taşımalıdır.

(5) Yetkili makamlar, menşe şahadetnamesi düzenlenmesi için yapılan başvuru esnasında ihracatçıdan, eşyanın Türkiye menşeli olduğunu tevsik edici gerekli görülen her tür bilgiyi talep edebilir.

(6) Başvuru formu ve menşe şahadetnamesi nüshalarının saklama süreleri için Kanunda öngörülen süre esas alınır".

Bu hükme göre menşe şahadetnamesi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne ihracatçının veya ihracatçının sorumluluğundaki yetkili temsilcisinin yazılı başvurusuna binaen düzenlenmektedir. Nitekim menşe şahadetnamesi düzenlenmesi talebi, satıcının (ihracatçının) sorumluluğundadır. Bu nedenle ürünlerini ihraç etmek isteyen ihracatçılar ülkelerinin yetkili makamından bir talepte bulunmaktadır. Ülkemizde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, *Menşe ve Dolaşım Belgeleri Otomasyon Sistemi (MEDOS) isimli* başvuru sürecini bireylerin yönetebilmesi için online bir sistem kurmuştur.[42]

İhracatçı veya yetkili temsilcisi, Gümrük Yönetmeliği'nin ek-7.3'te yer alan başvuru formunu doldurur (md. 42/2). Hükümde menşe şahadetnamesinin fiziki koşulları ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Buna göre başvuru formu Türkçe dilinde, menşe şahadetnamesi ise Türkçe, İngilizce ve Fransızca dillerinde basılmakta; şahadetnamelerde basıldığı matbaanın adı, adresi ve basım yeri veya matbaanın teşhis edilmesini mümkün kılan işareti bulunmak zorundadır. Menşe şahadetnamesi biri meneviş desenli baskılı zeminli, ikisi beyaz olan üç nüshalık takım halindedir (md. 42/3). Başvuru formu Türkçe dilinde olması kaydıyla, menşe şahadetnamesi ise Türkçe ya da ticaretin gereklerine göre herhangi bir dilde doldurulmaktadır. Daktilo veya bilgisayar kullanılarak ya da elle büyük harflerle doldurulan başvuru formu ile menşe şahadetnamesi birbirleriyle aynı olmalıdır,

[42] Bkz.: <https://www.tobb.org.tr/ABDID/DisTicaret/Sayfalar/MEDOS.php> erişim tarihi: 04.04.2025.

nüshaları ile aynı seri numarasını taşımalıdır (md. 42/4). Önemli bir noktada aynı hükmün 5. fıkrasında düzenlenmiştir Buna göre;

> *"Yetkili makamlar, menşe şahadetnamesi düzenlenmesi için yapılan başvuru esnasında ihracatçıdan, eşyanın Türkiye menşeli olduğunu tevsik edici gerekli görülen her tür bilgiyi talep edebilir".*

Yetkili makamlar ise, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'dir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 5/3/1950 tarihli ve 5590 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Bu Kanun'un 2004 tarihinde yürürlükten kaldırılmasıyla 1/6/2004 tarihinde yürürlüğe giren 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu'nda düzenlenmektedir. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşudur. 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanun'un 26. maddesinde odalarca düzenlenecek veya onaylanacak belgeler ile verilecek hizmetler arasında menşe şahadetnamesi de sıralanmıştır.

Türk ceza hukukunda bir belgenin resmi belge olarak kabul edilebilmesi için öğretide üç temel unsur; kamu görevlisi tarafından düzenlenme, kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemesi ve kanundaki usullere uygun olması şeklinde sıralanır.[43] Bu bağlamda Türk hukukunda düzenlenen menşe şahadetnamesinin resmi belge sıfatına sahip olduğu sonucuna varılır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanun'un 4. maddesinde odaların *"tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları"* olduğu belirtilmiştir. Nitekim Türk hukukunda meslek odalarının yetkililerinin düzenlediği belgelerin resmi belge niteliğindedir.[44]

Bu şekilde Türkiye'de ihracatçının talebi ile ilgili eşya özelinde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından düzenlenen menşe şahadetnamesi, resmi belgede sahtecilik hükümleri ile korunur. Sahte ve gerçeğe aykırı menşe şahadetnamesi düzenlenmesi, gerçek bir menşe şahadetnamesinin değiştirilmesi veya sahte menşe şahadetnamesinin kullanılması halinde TCK md. 204'te düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçu; ve gerçek bir menşe şahadetnamesinin bozulması, yok edilmesi veya gizlenmesi halinde de md. 205'te düzenlenen resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçu gündeme gelebilir.

Ayrıca TCK md. 206'te düzenlenen resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu da söz konusu olabilir. Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu bakımından belgeyi düzenleyen kamu görevlisinin araştırma yükümlülüğünün olup olmaması, suçun oluşumu bakımından belirleyicidir. Gümrük Yönetmeliği'nin 42. maddesinin 5. fıkrasında "*Yetkili makamlar, menşe şahadetname-*

---

43 Gökcen (n 25) 77-87; M. Emin Artuk Ahmet Gökcen, M. Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (21.bs Adalet 2024) 755-758; Doğan (n 28) 57; Mahmut Koca ve İlhan Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (10.bs Adalet 2024) 865-866; Tekin (n 26) 910-911; Kelep Pekmez (n 25) 77 vd.

44 Bkz.: Gökcan ve Artuç (n 26) 6960.

si düzenlenmesi için yapılan başvuru esnasında ihracatçıdan, eşyanın Türkiye menşeli olduğunu tevsik edici gerekli görülen her tür bilgiyi talep edebilir" şeklindeki düzenleme ile başvuruya bağlı olmanın yanı sıra ve başvurucunun getirdikleri ile bağlı olmanın esas olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre bir ihracatçı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'ne yaptığı başvuru esnasında veya sonradan yukarıdaki hükümler çerçevesinde talep edilen ilave bilgilerde gerçeğe aykırılık olması durumunda bu şekilde bilgi veren ihracatçı veya temsilcisi açısından Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu (TCK md. 206) oluşabilir. Buraya kadarki açıklamalarımız, Türk hukukunda düzenlenen menşe şahadetnameleri bakımındandır. Yukarıda sıraladığımız unsurları içermeyen menşe şahadetnameleri bakımından, özel belgede sahtecilik hükümleri (TCK md. 207 ve 208) bakidir.

II. YABANCI ÜLKE HUKUK SİSTEMLERİNDE DÜZENLENEN MENŞE ŞAHADETNAMELERİ

Yabancı ülkelerde düzenlenmiş ve Türk gümrük idarelerine ibraz edilmiş menşe şahadetnamelerinin TCK'nın belgede sahtecilik hükümleri ile korunup korunmayacağı; şayet korunacaksa hangi düzeyde (resmi/özel belge koruması gibi) korunacağı konusu henüz yeterince aydınlatılmamıştır. Örneğin Faruk Erem, yabancı resmi belgelerin, Türk ceza hukukunda özel belge statüsünde korunması gerektiğini savunmuştur.[45] Bunun bir adım ötesinde, menşe şahadetnamesi yukarıda ortaya koyduğumuz üzere Türk hukukunda resmi belgede sahtecilik hükümleri ile korunduğundan, yabancı hukuk sistemlerinde düzenlenenlerin de resmi belgede sahtecilik hükümleri ile korunup korunamayacağı, esaslı bir hukuki sorun teşkil etmektedir.

Bu sorununun üç ana nedeni çalışmanın giriş kısmında ortaya konulmuştu. Belgede sahtecilik suçları kapsamında incelemeye geçmeden öncelikle, menşe şahadetnamesinin işlevinin daha iyi anlaşılabilmesi için milletlerarası satım sözleşmesinde tarafların menşe şahadetnamesiyle ilgili tarafların yükümlülükleri ortaya konulacaktır (A). Bunun üzerine "sahtecilik suçlarının konusu olarak yabancı ülkedeki menşe şahadetnameleri" ele alınacaktır (B). Nihayetinde de menşe şahadetnamesiyle ilgili gümrük idaresinin ibraz ve sonrasındaki yükümlülükleri (C) araştırılacaktır.

A. Tarafların Yükümlülükleri

Belgede sahtecilik hükümleri açısından değerlendirme yapmadan önce yabancı ülkelerde düzenlenmiş ve Türk gümrük idarelerine ibraz edilmiş menşe şahadetnamelerinin milletlerarası satım sözleşmesinin satıcıya yüklediği bir yan edim olduğunun belirtilmesi gerekir. Buna göre menşe şahadetnamesi düzenlenmesinin temini, satıcının (ihracatçının) sorumluluğundadır. Bu nedenle ürünle-

[45] Erem (n 31) 1682. Ayrıca bkz.: Hasan Tahsin Gökcan, 'Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 204)' (2009) 3 Ankara Barosu Dergisi 93, 116- 117, dn. 36.

rini ihraç etmek isteyen ihracatçılar ülkelerinin yetkili makamından bir talepte bulunmaktadır. Nitekim Ülkemizde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, *Menşe ve Dolaşım Belgeleri Otomasyon Sistemi (MEDOS)* isimli başvuru sürecini bireylerin yönetebilmesi için online bir sistem kurmuştur.[46]

Ticaret yaşamında ve dolayısıyla ticaret hukukunda tacirin basiretli davranma yükümlülüğü olmakla birlikte aynı zamanda ticari yaşamda, bilhassa uluslararası (sınırı aşan) ticari faaliyetlerde "güven" unsuru da ticari yaşamı mümkün kılan bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu "güven" unsuru, hızlı ticari yaşamın da zorunlu kıldığı bir unsurdur. Bu nedenledir ki sözleşme hukukunda ihracatçının menşe ile ilgili ithalatçıya karşı sorumlulukları devam etmektedir. Nitekim milletlerarası mal satımına ilişkin sözleşmelerde satıcının ayrıca teslimde menşe şahadetnamesini de teslim etmesi öngörülür.[47] Teslimde belgeler de söz konusu ise ve satıcının belgelerle ilgili bir ihlal durumu var ise alıcının sözleşmeden dönme hakkı, ancak ihlalin esaslı olmasına bağlı tutulmaktadır.[48] Nitekim menşe şahadetnamesini gerçeği yansıtmadığı haller, örneğin İngiltere yerine Güney Afrika olarak menşeinin belirtildiği hallerde esaslı ihlal olarak kabul edilmemektedir.[49]

Milletlerarası mal satımına ilişkin sözleşmelerde menşe şahadetnamesini düzenleme yükümlülüğünün satıcıda olduğu ve menşe şahadetnamesinin gerçeği yansıtmadığı hallerde alıcı lehine sözleşmenin esaslı ihlali imkânı olmadığı bilgisini dikkate aldığımızda failler bakımından "sahte resmi belgeyi kullanmak" suçu bakımından belgenin sahte olduğunu bilerek ve isteyerek kullanma şeklinde manevi unsurunun gerçekleşebileceğini ispat edilmesi, güçtür.

Özellikle milletlerarası mal satımındaki CIF *(Cost, Insurance and Freight)* teslim gibi teslim yöntemlerinin türü ve çeşitliliği de satım sözleşmesinin taraflarının yükümlülüklerini şekillendirmektedir. Örneğin, navlun ve sigorta masrafları ödenmiş olarak teslim anlamına gelen CIF teslimde tüm belge düzenleme ve navlun ihracatçıya aittir. Ayrıca CIF teslimde ithalatçının belgenin doğruluğunu garanti etmesi beklenememekte ve ithalatçının belgeye müdahalesi söz konusu olmamaktadır.

---

46 Bkz.: <https://www.tobb.org.tr/ABDID/DisTicaret/Sayfalar/MEDOS.php> erişim tarihi: 04.04.2025.

47 Merve Akbulut, 'Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Kapsamında Esaslı İhlal ve Sözleşmeden Dönme' (2016) 14-15 <https://www.researchgate.net/publication/343046198_Milletlerarasi_Mal_Satimina_Iliskin_Sozlesmeler_Hakkinda_Birlesmis_Milletler_Antlasmasi_CISG_Kapsaminda_Esasli_Ihlal_ve_Sozlesmeden_Donme> erişim tarihi: 05.05.2025.

48 ibid. 14.

49 ibid.

B. Sahtecilik Suçlarının Konusu Olarak Yabancı Ülkedeki Menşe Şahadetnameleri

Burada ikinci adım, yabancı bir hukuk sisteminde düzenlenen menşe şahadetnamesinde olması gerekenlerin ne olacağına ilişkindir. Bu konuda uluslararası bir düzenleme mevcut değildir. Yukarıda birçok kez vurguladığımız üzere, Milletlerarası Ticaret Odası *(International Chambers of Commers-ICC)* bu tür belgelerin düzenlenme koşullarında yeknesaklığı sağlamak için bazı standartlar sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin bu belgelerin kontrolü için bir web sitesi oluşturulmuştur.[50] Ancak yine de uygulamada tüm belgelerin bu sistemde çıkmadığı veya eksik çıktığı iddiaları da söz konusudur. Bu problem özellikle Avrupa hukukunun dışındaki ülkeler açısından, örneğin Çin, İran veya Hindistan gibi ülkeler bakımından daha da derinleşmektedir. Nitekim öğretide haklı olarak *"menşe kuralları açısından bugün için dünyada ciddi bir karmaşa yaşanmaktadır"*[51] tespiti yapıldığını tekrar vurgulamamız gerekir.

Keza bugün menşe şahadetnamesini elektronik ortamda düzenleme yoluna giden ülkeler de mevcuttur.[52] 11 Nisan 2023 Resmi Gazete Tarihli ve 32160 Resmi Gazete Sayılı Gümrük Genel Tebliği'nin 5. maddesinin 2. fıkrasında *"Belgeleri elektronik ortamda düzenleyen ülkelerin isimleri, Bakanlık resmî internet sitesinden duyurulur"* şeklinde belirtilmiştir. Çin, Fas ve Ekvator gibi ülkelerin yanı sıra çoğu Avrupa Birliği ülkesinin bulunduğu bu listenin 14 Temmuz 2023 itibarıyla nitekim Ticaret Bakanlığı'nın resmî internet sitesinden ilan edilmiş olduğu görülmektedir.[53]

Bu noktada ilk olarak yabancı bir hukuk sisteminde düzenlenen menşe şahadetnamesinde Türk hukukundaki menşe şahadetnamesinin unsurlarını arayıp aramayacağımız sorusu gündeme gelmektedir. Gümrük Yönetmeliği'nin 40. maddesinde Türkiye'ye ithalatta yabancı ülkelerde düzenlenen *"menşe şahadetnamesinde bulunacak bilgiler"* sıralanmıştır. Bunlara yukarıda değinilmiştir. Bu bilgileri, Türk gümrük idarelerinin kendilerine bir menşe şahadetnamesi ibraz edildiğinde aramaları gerekmektedir. Bu gümrük idari işlemlerinin bir parçasıdır.

---

50 Bkz.: <https://certificates.iccwbo.org/> erişim tarihi: 04.04. 2025.

51 Güler (n 22) 3.

52 Örneğin Almanya'da dijital olarak imzalanan menşe şahadetnamesi örneği için bkz.: <https://cert.ihk.de/#/home> erişim tarihi:13.07.2025.

53 Nitekim Bakanlığımıza 14 Temmuz 2023 tarihi itibarıyla menşe ve dolaşım belgelerini elektronik ortamda düzenlediğine dair bildirimde bulunan ülkelerin adları, ilgili belge türleriyle birlikte şu adreste ilan edilmiştir: Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 'Elektronik Menşe ve Dolaşım Belgesi Düzenleyen Ülkeler Listesi', <https://ticaret.gov.tr/data/64b6a65113b87636c4a7f95b/Elektronik%20Men%C5%9Fe%20ve%20Dola%C5%9F%C4%B1m%20Belgesi%20D%C3%BCzenleyen%20%C3%9Clkeler%20Listesi%20-%20%C4%B0nternet%20Sitesi.pdf> erişim tarihi:13.07.2025. Ayrıca daha güncel bir liste için bkz.: <https://www.gumruk.com.tr/files/elektronik_mense_ve_dolasim_belgesi_duzenleyen_ulkeler_listesi_ek.htm> erişim tarihi:13.07.2025.

Ancak bu belgelerle ilgili sahtecilik iddiası söz konusu olduğunda nasıl ilerlenecektir? Diğer bir ifadeyle, bu belgeler üzerinde gerçekleştirilen sahtecilik fiillerinin, TCK'nın belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümlerinde hangi kavramsal karşılığa tekabül ettiği tartışılmalıdır. Bu bilhassa "resmi belge" veya "resmi belge hükmünde belge" nitelendirilmesinde önem arz etmektedir.

Türk öğretisinde resmi belgede sahtecilik suçunun konusunun yabancı kamu görevlileri tarafından düzenlenen belgeler de olabileceği kural olarak kabul edilmektedir.[54] Ancak bunun için yabancı ülkede o kişinin o hukuk sisteminde "kamu görevlisi" sıfatına sahip olup olmadığı; "söz konusu belgeyi görevi gereği düzenleyip düzenlemediği"; o ülkedeki kanundaki usullere uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

Tersine bir durumda, başka ülkelerin hukuk sistemlerinde düzenlenen belgelerin Türk hukukundaki karşılıklarına bakılarak,[55] Türk hukukunda geçerli düzenleyici makam ve düzenleme şartları üzerinden bir suçun unsurlarının oluştuğunu kabul etmek her zaman mümkün değildir. Bu nedenle örneğin yabancı ülkede düzenlendiği iddia edilen bir belgenin resmi belgede sahtecilik suçunun konusunu oluşturabilmesi için yabancı ülkede düzenlenen belgenin TCK md. 204'ün konusunu oluşturabilmesi için sıraladığımız şartları karşılaması gerekir. Buna göre ilgili ülke hukukunda menşe şahadetnamesinin "özel belge" mi, "resmi belge" mi yoksa "resmi belge hükmünde belge" mi olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

Uygulamada gümrük işlemleri sırasında yabancı ülke kaynaklı menşe şahadetnamesinin beyanname ekleri olarak sunulması ve bu şekilde *"vizeleme* işlemi" ile resmi belge muamelesine tabi tutulduğu görülmektedir. 11 Nisan 2023 Resmi Gazete Tarihli ve 32160 Resmi Gazete Sayılı Gümrük Genel Tebliği'nde *"gerekli kontroller yapıldıktan sonra onaylanan gümrük idarelerince vize edilmesini müteakip geçerlilik kazanan belge*" (md. 4) ibaresinde bu durum belirtilmektedir.

Bu şekilde hukukumuzda söz konusu vizeleme işlemi ile yabancı ülke kaynaklı menşe şahadetnamelerinin "resmi belge hükmünde belge" niteliği addedilebileceği akla gelse de TCK'da "Resmi belge hükmünde belgeler", md. 210/1'de sınırlı sayıda (tahdidi) olarak sayılmıştır.[56] Buna göre, **"**Özel belgede sahtecilik suçunun konusunun, emre veya hamile yazılı kambiyo senedi, emtiayı temsil eden belge, hisse senedi, tahvil veya vasiyetname olması halinde, resmi belgede sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanır". Bu hükümde geçen geçen "emtiayı temsil eden belge", Türk Ticaret Kanunu'nun 834. maddesi ile açıklanmakta ise de menşe şahadetnamesi ne TCK'da ne de Türk Ticaret Kanunu'nda geçmek-

---

54 Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 26) 865; Gökcan ve Artuç (n 26) 6958; Çinko (n 25) 117.

55 Bkz.: Gümrük Yönetmeliği "*Türkiye'den ihracatta düzenlenecek menşe şahadetnameleri"* başlıklı 42. madde.

56 Bkz.: Rahime Erbaş, 'Kamu Görevlisi Olmayan Sağlık Mesleği Mensuplarının Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi' (2013) 71(1) İÜHFM 331.

tedir. Keza, özel bir belgenin kamu görevlisince onaylanması, ona resmi belge özelliği kazandırmaz.

2023 yılına ait Gümrük Genel Tebliği'nde *"gerekli kontroller yapıldıktan sonra onaylanan gümrük idarelerince vize edilmesini müteakip geçerlilik kazanan belge*" (md. 4) ibaresinde "geçerlilik kazanmasından" bahsedilmekte; belirtilen vizelemenin yabancı ülkede düzenlenen belgeyi "resmi belge hükmünde kılmasından" bahsedilmemektedir. Ayrıca vurgulanması gerekir ki; vizeleme ile yabancı ülkede düzenlenen belgeye geçerlilik kazandırıldığını öngören norm, bir tebliğdir; kanun hükmü değildir. Kanaatimizce bu konuda hukukumuzda kanun boşluğu söz konusudur. Ancak her halükarda, bu vizeleme işlemini bir onaylama/tasdik olarak nitelendirdiğimizde ve bu tanıma ile belgeyi resmi belge olarak kabul ettiğimiz ihtimalde de belgenin ibrazı anına kadar, resmi belgenin varlığından bahsedemeyiz. Farklı bir anlatımla, bu halde gerçeğe aykırı veya sahte bir menşe şahadetnamesinin gümrük makamlarına ibraz edilmesi durumunda, sahte resmi belgeyi kullanmak suçu oluşmayacaktır. Menşe şahadetnamesini temin etme, milletlerarası sözleşmelerde satıcı da olması sebebiyle ithalatçı bakımından sahte resmi belgeyi düzenlemek de gündeme gelmeyecektir. Bu hallerde özel belgede sahteciliğin tartışılması gerekir.[57] Bilhassa ithalatçı firmaya yurt dışındaki ihracatçı firmanın sunduğu sahte menşe şahadetnamesinin kullanılması ve düzenlendiği ülkede resmi belge niteliği ve düzenlenme koşullarının tespit edilemediği halde TCK md. 207/2 söz konusu olacaktır.

Bu noktada sadece öneminden, işlevinden veya sunulduğu makamdan hareketle bir belgenin "resmilik" sıfatı kazanamayacağının vurgulanması gerekmektedir. Keza Türk hukukunda yabancı ülkedeki belgenin değer ifade etmesinden de tek başına hareket edilmemesi gerekir.[58] Bunun için "kamu görevlisi", "görev" ve "kanun tarafından usullerinin öngörülmesi" şeklindeki unsurların tamamlanması gerekir yahut ayrı bir hükmün sevk edilmesi gerekir. Nasıl ki resmi belgeler gibi ticari yaşamda yüksek önemi ve işlevi olan kamusal belgeler, TCK m. 210/1 kapsamında kıymetli evrak olarak kabul edilmişse; kamu görevlisi sıfatı taşımayan sağlık mesleği mensuplarının düzenlediği belgeler de kamu görevlisi olan sağlık mesleği mensuplarının düzenlediği belgelerle aynı öneme ve işleve sahip olmasına rağmen, kanun koyucu bu belgeler için ayrı bir hüküm sevk etme gereği duymuş ve TCK m. 210/2'yi ihdas etmiştir.

O halde yabancı ülkelerde düzenlenmiş olan ve Türk gümrük idarelerine ibraz edilen menşe şahadetnamesinin ilgili ülke hukukunda resmi belge olarak kabul edilip edilmediğine göre ikili bir ayrım yapılması gerekir. Eğer ilgili ülkede resmi belge addedilmemekte (özel belge ise) ise o halde yukarıda belirttiğimiz gibi

---

[57] Özel belgede sahtecilik suçuna ilişkin detaylı açıklamaları için bkz.: Handan Yokuş Sevük, 'Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)' (2019) 24 (41) Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 229.

[58] Karş. Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 26) 865.

Türkiye'de gümrük işlemleri sırasında yabancı ülke kaynaklı menşe şahadetnamesinin beyanname ekleri olarak sunulması ve bu şekilde *"vizeleme* işlemi" ile resmi belge niteliği kazanılmaz.

Eğer ilgili ülkede resmi belge addedilmekte (resmi belge veya resmi belge hükmünde belge ise) ise o halde yukarıda belirttiğimiz gibi Türkiye'de gümrük işlemleri sırasında yabancı ülke kaynaklı menşe şahadetnamesinin beyanname ekleri olarak sunulması ve bu şekilde *"vizeleme* işlemi" ile resmi belge niteliği kazanılır.[59] Çünkü vizeleme işlemi, yabancı ülkedeki resmi belgenin tanınması anlamına gelecektir. Özel hukuk açısından *locus regit actum* (işlemin şeklinin yapıldığı yer hukukuna tabi olması) kuralı gereğince belge düzenlendiği ülkede geçerli olan kurallara göre düzenlenmiş ise o ülkede geçerli olup ayrıca ülke dışında da ispat kuvvetine tabi olduğu kabul edilmektedir.[60] Nitekim HMK'da delil hukuku bağlamında "*Yabancı resmî belgelerin yetkili makamlar tarafından onaylanması zorunluluğu"* başlıklı 224. madde[61] sevk edilmiştir. Ancak ceza hukukunda devletin yabancı ülkede düzenlenen belgeleri tanıması gerekmektedir. Bu tanıma devlet tarafından yapılmadıkça, yabancı ülkelerde düzenlenen belgeler resmi belge olarak korunamazlar. Nitekim İsviçre Ceza Kanunu'nun *"Yabancı Ülkelerin Belgeleri"* başlıklı 255. maddesinde; ceza kanununun 251 ve 254. maddesi arasında düzenlenen belgede sahtecilik suçlarının yabancı ülkelere ait belgelerle ilgili de uygulanacağı belirtilmiştir. Keza aynı şekilde, yabancı ülkelere ait para ve kıymetli evrakların da İsviçre Ceza Kanunu'nun para ve kıymetli belgelere ilişkin sahtecilik kapsamında olduğu hüküm altına alınmıştır (md. 250).

Nitekim Kanun koyucu Gümrük trafiğine konu olan şeyin hayvan olması durumunda bu boşluğu görmüştür. 15 Mart 1988 Tarihli ve 20109 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği'nin[62] *"Sınırlarda*

---

59 Bu çerçevede haklı olarak ilgili ülkenin mevzuatının, içtihatlarının ve doktrininin dikkate alınmasının zorunlu olacağı; bunun da çoğu durumda uluslararası adli yardımlaşma yollarına başvurmayı gerektireceği, bu tür süreçlerin uygulamada hızlı ve etkili bir biçimde yürütülmesinin ciddi zorluklar barındırabileceği itirazı yapılabilir. Bu durumda vurgulamamız gerekir ki; aksine bir düzenleme bulunmadıkça milletlerarası hukukta kaide, işlemlerin geçerliliğinin düzenlendikleri yer hukukuna göre değerlendirilmesidir (Latince: *locus regit actum* ilkesi). Nitekim menşe şahadetnamesi bakımından bu tür durumlarda, uluslararası adli yardımlaşma mekanizmalarının işletilmesi yerine, gümrük mevzuatında bu tespitin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin usuller gösterilmiştir. Bu usullere çalışmanın devamında yer verilmiştir. Bu usullerin takip edilmeksizin varılan tespitler, hukuka aykırı tespitler haline gelmektedir.

60 Çinko (n 25) 117.

61 Madde 224- "*(1) Yabancı devlet makamlarınca hazırlanan resmî belgelerin, Türkiye'de bu vasfı taşıması, belgenin verildiği devletin yetkili makamı veya ilgili Türk konsolosluk makamı tarafından onaylanmasına bağlıdır. (2) Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin yabancı resmî belgelerin tasdiki ile ilgili hükümleri saklıdır".* Ayrıca bkz.: Çinko (n 25) 117-118.

62 08.05.1986 Tarih ve 3285 Sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu'na dayanan Yönetmelik <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19109.pdf> erişim tarihi: 04.04. 2025. Dikkat çekmemiz gerekir ki Yönetmelik mevzuat bilgi sisteminde meri mevzuatta erişilebilir olmakla birlikte Yönetmelik'in dayandığı bu Kanun, mülgadır.

Sağlık Zabıtası" başlıklı İkinci Bölümü'nün "*Menşe Şahadetnamesi ve Veteriner Sağlık Raporu Aranması Mecburiyeti"* başlıklı 6. maddesi şöyledir:

> *"Yurda kara, su ve hava yollarıyla ithal olunacak hayvan ve maddelerinin sahipleri, vekilleri veya nakledicileri bunların çıkış yerinde salgın ve bulaşıcı hayvan hastalığı olmadığına ve sağlıklı bulunduklarına dair menşe ve resmi veteriner hekim tarafından verilmiş sağlık raporunu göstermeye mecburdurlar.*
>
> *Menşe ve veteriner sağlık raporları ayrı ayrı veya tek bir belge halinde düzenlenmiş olabilir. Bunların mutlaka hayvan ve hayvan maddelerinin çıktıkları ülkenin yetkili devlet veterineri tarafından imzalanıp bağlı bulunduğu servisin resmi mührü ile de tasdik edilmiş olması gereklidir.*
>
> *Sağlık raporları özel veteriner hekim tarafından tanzim edilmiş ise, bunların yetkili devlet veteriner hekimi tarafından tasdik edilmiş olması mecburidir".*

Söz konusu hükme göre yurt dışından ithal edilecek hayvanlarla ilgili menşe ve veteriner sağlık raporlarının "*..mutlaka hayvan ve hayvan maddelerinin çıktıkları ülkenin yetkili devlet veterineri tarafından imzalanıp bağlı bulunduğu servisin resmi mührü ile de tasdik edilmiş olması gereklidir".* Devamında "*sağlık raporları özel veteriner hekim tarafından tanzim edilmiş ise, bunların yetkili devlet veteriner hekimi tarafından tasdik edilmiş olması mecburidir"* hükmüne yer verilmiştir. Buna göre, kamu görevlisi olmayan veteriner hekimlerin düzenleyeceği menşe şahadetnamelerinin ayrıca o ülkenin devlet veteriner hekiminin kontrolü ile onaylanması ile resmi belge haline getirilmesi aranmaktadır.

Yukarıda Türk hukukunda düzenlenen menşe şahadetnameleri (A) başlığında sıraladığımız unsurları içermeyen yahut ilgili ülkede düzenlenip de Türk ceza hukukunda bir belgenin resmi belge olarak kabul edilebilmesi için aranan kamu görevlisi tarafından düzenlenme, kamu görevlisinin görevi gereği düzenlemesi ve kanundaki usullere uygun olması şeklindeki unsurları içermeyen menşe şahadetnameleri bakımından, özel belgede sahtecilik hükümleri (TCK md. 207 ve 208) bakidir.

Son olarak bugün menşe şahadetnamesini elektronik ortamda düzenleme yoluna giden ülkeleri dikkate alarak elektronik menşe şahadetnamelerindeki olası sahteciliği değerlendirmek gerekir. Halihazırda Türk ceza hukuku literatüründe elektronik belgelerin de TCK'daki belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturup oluşturmayacağına yönelik temel bir tartışma mevcuttur.[63] Bir grup yazar

[63] Güncel bir çalışma için bkz.: Kelep Pekmez (n 25) 42 vd.

bu soruya olumlu bakarken; diğer bir grup olumsuz yaklaşmaktadır.[64] En temelde vurgulamamız gerekir ki menşe şahadetnamesi özelinde belgede sahtecilik suçlarının genel hükümlerine (suçun konusuna) ilişkin temel bir meseleyi çözme hedefi, bu çalışmanın sınırlarını aşmakta; müstakil bir çalışmayı hak etmektedir. Ancak yine de menşe şahadetnameleri özelinde kısaca bir değerlendirme yapmamız gerekir ise elektronik menşe şahadetnamelerinin en baştan TCK'nın belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturmayacağını söylemek, isabetli bir yaklaşım olmayacaktır. Çünkü bir belgenin elektronik olarak düzenlenmiş olmasından tam olarak ne anlaşılması gerektiğinin, yeterince netliğe kavuşturulmamış olduğu görülmektedir. Nitekim menşe şahadetnamesi örneğinde hem elektronik hem de kağıt kullanımının olduğu "karma" üçüncü bir grup olduğunu da görmekteyiz.[65] Söz gelimi Almanya'da dijital olarak imzalanan menşe şahadetnamesi örneği incelendiğinde uluslararası standartlara uygun maktu formun devam ettirildiği görülmektedir. İmzanın dijital olarak atıldığı, resmi formlar üzerine yazdırıldığı belirtilmektedir.[66] Bu halde ikili bir ayrımla ilerlemek gerekir. Bu şekilde resmi form üzerine yazdırıldığı haller, belgede sahtecilik suçlarının konusunu oluşturabilir. Ancak menşe şahadetnamesinin düzenlendiği bilişim sistemleri üzerinde söz konusu menşe şahadetnamesinin gerçeğe aykırı düzenlenmesi, değiştirilmesi ve kullanılması hallerinde bilişim suçları gündeme gelecektir.

C. Gümrük İdaresinin İbraz ve Sonrasındaki Yükümlülükleri

TCK'nın 204. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen "sahte resmi belgeyi kullanmak" suçu için sahtecilik bakımından aldatma yeteneğinin belirlenmesi; TCK 206. maddesinde düzenlenen "resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan" suçu için menşe şahadetnamesine ilişkin gümrük müdürlüğünün yetki ve sorumluluklarının ortaya konulması zorunludur. Buna göre, TCK md. 204/1'de düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçu bakımından aldatıcılık yeteneği, genellikle söz konusu suçun "Bir resmi belgeyi sahte olarak düzenlemek" veya "gerçek bir resmi belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek" hareketleri bakımından tartışılmaktadır. Bu fiiller bağlamında aldatıcılık belgelerin ilk bakışta sahteliğinin anlaşılamaması şeklinde açıklanmaktadır.[67] Oysa Yargıtay da resmi belgede sahtecilik suçunda, yabancı belgelerle ilgili "sahte resmi belgeyi

---

64 Bu tartışmaları oldukça iyi tasnif eden bir çalışma için bkz.: Hazel Ateş Sarıdağ, 'Elektronik Ortamda Düzenlenen Gerçeğe Aykırı İşe Giriş Bildirgesinin Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi' (2021) 1(2) Konya Barosu Dergisi 119, 127- 130.

65 Kanaatimizce hem elektronik hem de kağıt kullanımının olduğu "karma" üçüncü bir grubun en iyi örneklerinden birisi, biyometrik pasaportlardır. Günümüzde yaygınlaşmakta olan ülkemizde düzenlenen- e-pasaport olarak da ifade edilen- biyometrik pasaport uygulamasında dijital ortama aktarılarak ve burada oluşturulan bilgilerle resmi bir pasaport belgesi kağıt formunda hazırlanılarak vatandaşlara verilmesi söz konusudur.

66 <https://cert.ihk.de/#/home> erişim tarihi:13.07.2025.

67 Gökcan ve Artuç (n 26) 6969.

kullanmak" hareketi bakımından da aldatma yeteneğinin araştırılması gerektiğine işaret etmektedir. Buna göre;

"Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği'nin 5. maddesinde, yapılması gereken araştırmalar arasında 'belgenin orijinal olup olmadığı...' sayılması, YÖK tarafından yapılması zorunlu olan araştırma sonunda Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla sahteliğin belirlenmiş olduğu anlaşıldığından, sahtecilik suçunun unsurları itibariyle oluşmadığı gözetilmeden, Kazakistan'dan alınan diplomalar yönünden mutaden araştırma yapılmadığına ilişkin cevabi yazı esas alınarak karar verilmesi kanuna aykırıdır".[68]

Ayrıca, Yargıtay kararlarında sahteliğin açıkça anlaşılmasına rağmen belgenin kamu görevlileri tarafından işleme konulmuş olmasının belgenin aldatıcılık yeteneği olduğunu göstermediği kabul edilmektedir. Örneğin Yargıtay'ın 2008 yılında verdiği bir kararı şöyledir; *"aslı bulunmayan bir sahte pasaportun resmi işlemden geçmiş olması, aldatma yeteneğinin bulunduğunu kanıtlamaz"*.[69] Buradan hareketle bir belgenin aldatma yeteneği bulunmamasına karşın işlem yapan görevlinin dikkatsizliği sebebiyle belgenin kabul görmesi halinde bu durumun aldatma yeteneğinin varlığını göstermediği öğretide vurgulanmaktadır.[70]

TCK'nın 204. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen "sahte resmi belgeyi kullanmak" suçu için sahtecilik bakımından aldatma yeteneğinin belirlenmesi için iddianamede kullanıldığı ve sahte olduğu iddia edilen suçun konusu olan menşe şahadetnamesine ilişkin gümrük müdürlüğünün yetki ve sorumlulukları bakımından ise; bu durumun Gümrük Yönetmeliği'nin "*Muayene ve tahakkuk*" başlıklı 460. maddesinin 4. fıkrasında geçen *"Muayene sırasında kolilerin içinden çıkan fatura ve menşe şahadetnamesi gibi belgeler gümrük idaresince alınarak muayene, tespit ve tahakkukta dikkate alınmak üzere beyannamesine eklenir"* hükmüyle uyumlu olduğu görülmektedir. 11 Nisan 2023 tarihli ve 32160 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük Genel Tebliği'nin "İthalatta ibraz edilen belgelerin gümrük müdürlüğünce kontrolü" başlıklı 5. maddesi yabancı ülke hukukunda düzenlenmiş menşe şahadetnamesinin ibraz halinde gümrük görevlilerinin izlemesi gereken ilk adımları şu şekilde sıralamıştır:

(1) İthalat sırasında ibraz edilen A.TR Dolaşım Belgelerinin, menşe ispat belgelerinin ve menşe şahadetnamelerinin;

a) Doldurulması zorunlu olan tüm kutularının doldurulup doldurulmadığı,

b) Şekil ve içerik itibarıyla ilgili olduğu karar ve yönetmelik hükümlerine uygun olup olmadığı,

---

68 Yargıtay, 11.CD., E. 2201/2797, T. 14.4.2008, aktaran: Gökcan (n 45) 117, dn.140, ayrıca aynı eser 105.

69 Yargıtay, 11. CD. E. 7204/11740, T. 12.11.2008, Karar için bkz.: Gökcan ve Artuç (n 26) 6969.

70 Gökcan ve Artuç (n 26) 6969.

c) Mühürlenmesi zorunlu olan belgeler açısından, kullanılan mühürlerin ilgili ülke tarafından iletilen örneklerine uygun olup olmadığı,

hususları belgenin ibraz edildiği gümrük müdürlüğü tarafından kontrol edilir.

(2) Belgeleri elektronik ortamda düzenleyen ülkelerin isimleri, Bakanlık resmî internet sitesinden duyurulur.

(3) İthal eşyasının cins, nevi, nitelik ve miktar itibarıyla A.TR Dolaşım Belgeleri, menşe ispat belgeleri ve menşe şahadetnamelerinde yer alan bilgilerin ilgili gümrük beyannamesinde yer alan bilgilerle uyumlu olup olmadığı ithalat işleminin yapıldığı gümrük müdürlüğü tarafından kontrol edilir.

Bu ilk adımlardan sonra gümrük görevlilerinin menşe şahadetnamesinin geçerliliğine ilişkin şüphelerinin oluşması veya şüphelerinin giderilememesi durumunda daha detaylı bir usul öngörülmüştür. Buna göre Gümrük Kanunu'nun 21. maddesinin 2. fıkrasında *"Menşe şahadetnamesinin ibrazına rağmen ciddi bir şüphe durumunda, ek kanıtları isteme konusunda gümrük idareleri yetkilidir"* hükmüne yer verilmiştir. Gümrük Yönetmeliği'nin *"Menşe şahadetnamesinde bulunacak bilgiler"* başlıklı 40. maddesinin 1. fıkrasında menşe şahadetnamelerinde bulunması zorunlu yazılı bilgiler a)'dan e) cümlesine kadar sıralanmıştır. Devamında maddenin 2. fıkrasında *"Birinci fıkranın (a), (b), (ç) ve (e) bentlerinde belirtilen hususlarda noksanlık ve yanlışlığın bulunması halinde, menşe şahadetnamesi gümrük idare amirinin onayı ile işleme konulur"* şeklinde; 3. fıkrasında *"(3) Menşe şahadetnamesinde eşyanın menşe ülkesi tereddüte yer vermeyecek şekilde belirtilmelidir"*; 4. fıkrasında "*Birinci fıkrada belirtilen bilgileri içeren menşe şahadetnamelerinin ibrazına rağmen şüphe durumunda ek kanıtları isteme konusunda gümrük idareleri yetkilidir"* şeklinde belirtilmiştir.

Daha da önemlisi Gümrük Yönetmeliği'nin "menşe şahadetnamelerinin incelenmesi ve sonradan kontrolü" başlıklı 41. maddesi, Gümrük idarelerinin bu konudaki yükümlülüklerini detaylı bir şekilde düzenlemektedir. Buna göre:

> *(1) "Gümrük idarelerine ibraz olunan menşe şahadetnamelerinde yer alan bilgilerin gerçeğe aykırı olduğu yönünde şüphe veya ihbar bulunması halinde, gümrük idaresince eşya, eşyanın orijinal ambalajı, markası ve patenti gibi hususlarda inceleme yapılır. İnceleme sonucunda şahadetnamenin sıhhati konusunda bir aykırılığın tespiti halinde duruma göre 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu hükümleri uygulanır.*
>
> *(2) Gümrük idaresince yapılan inceleme sonucunda şahadetnamenin gerçekliği veya eşyanın gerçek menşeine ilişkin bilgilerin doğruluğu hakkında yeterli bir kanaat elde olunamaz ve tereddüt devam eder ise, şahadetname bu kanaati uyandıran tüm bilgi ve belgeler ile birlikte sonradan kontrol talebiyle Müsteşarlığa gönderilir. Müsteşarlıkça ihracatçı ülke gümrük idaresi nezdinde yapılan incelemeler sonucunda*

elde olunacak bilgiler çerçevesinde, duruma göre yukarıda belirtilen şekilde işlem yapılması için keyfiyet ilgili gümrük idaresine bildirilir.

(3) (Değişik:RG-24/5/2019-30783) Ticaret politikası önlemlerine, ilave gümrük vergisine veya ek mali yükümlülük gibi diğer mali yükümlülüklere tabi olan eşya için yükümlülerce yazılı olarak talepte bulunulması halinde, tahsil edilmesi gereken vergi veya diğer mali yükümlülükler (Mülga ibare: RG-1/4/2020-31086) (...) teminata bağlanmak suretiyle eşya araştırma sonucu beklenmeden teslim edilebilir."

Türk gümrük idarelerine sunulan ve sahteliği yönünde şüphe oluşması durumunda söz konusu belge ile ilgili araştırmada izlenecek usuller belirlenmiştir. Farklı bir anlatımla, yabancı ülkede düzenlenen menşe şahadetnamesinin gerçeğe uygunluk araştırmasının hukuka uygun bir şekilde nasıl yapılması gerektiği mevzuatımızda gösterilmiştir. Burada ilk olarak 2023 yılına kadar yürürlükte kalan 2014/01 tarihli *"A.TR Dolaşım Belgeleri, Menşe İspat Belgeleri ve Menşe Şahadetnamelerinin Sonradan Kontrolüne İlişkin İşlemler"* konulu Genelge karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu Genelge'nin *"*İhracatta Düzenlenmiş Olan Belgelerin Sonradan Kontrolü" başlıklı kısımda şu şekilde belirtilmiştir:

"Serbest dolaşıma giriş gerçekleştikten sonra yapılan kontrol ve denetimlerde doğruluğundan şüphe duyulan belgeler, ihracatçı ülke nezdinde sonradan kontrolünün yapılmasını teminen gümrük idaresinin bağlı bulunduğu Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne intikal ettirilir ve ihracatçı ülke gümrük idaresinden alınacak cevaba göre işlem yapılır. Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı tarafından yapılan kontrol ve denetimlerde doğruluğundan şüphe duyulan belgeler ise kontrol talebinde bulunan müfettiş tarafından, ihracatçı ülke nezdinde sonradan kontrolünün yapılmasını teminen gümrük idaresinin bağlı bulunduğu Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğüne intikal ettirilir ve ihracatçı ülke gümrük idaresinden alınacak cevaba göre işlem yapılır. (04.02.2015 tarih ve 2015/3 AB Dış İliş. Gn.Md. Genelgeleri ile değişik)".

Yine bu araştırmanın nasıl yapılacağı hususu, 11 Nisan 2023 tarihli ve 32160 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük Genel Tebliği'nde (Uluslararası Anlaşmalar- Seri No:10) ise *"İthalat gerçekleştikten sonra sonradan kontrol talebinde bulunulması"* başlıklı 13. maddede düzenlenmiştir.[71] Buna göre;

[71] Gümrük Genel Tebliği (Uluslararası Anlaşmalar- Seri No:10) md. 13 (RG 11 Nisan 2023/32160) için bkz.: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230411-4.htm> erişim tarihi: 06.04.2024.

> *"(1) İthalat gerçekleştikten sonra yapılan kontrol ve denetimlerde doğruluğundan şüphe duyulması veya sondaj usulüne başvurulması halinde, A.TR Dolaşım Belgeleri ve menşe ispat belgeleri sonradan kontrolünün yapılmasını teminen sonradan kontrol gerekçeleri de belirtilmek suretiyle Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlükleri tarafından ihracatçı ülke gümrük idaresine gönderilir ve alınacak cevaba göre işlem yapılır.*
>
> *(2) İthalat gerçekleştikten sonra, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı başta olmak üzere, Bakanlık merkez ve taşra birimleri tarafından yapılan kontrol ve denetimlerde doğruluğundan şüphe duyulan belgeler ise, kontrol talebinde bulunan müfettiş/birim amiri tarafından ihracatçı ülke nezdinde sonradan kontrolünün yapılmasını teminen gümrük müdürlüğünün bağlı bulunduğu Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğüne intikal ettirilir ve ihracatçı ülke gümrük idaresinden alınacak cevaba göre işlem yapılır."*

Oysaki Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin 2014 yılında verdiği kararda farklı bir ülke menşei iddiası var ise bunu gösteren bir tespitin de zorunlu olduğunu belirtmiş ve ayrıca bu kararda fotokopi niteliğindeki belgeye itibar edilerek karar verilmesi yasaya aykırı bulmuştur. Karar şöyledir:

> *"Sanık hakkında Çin menşeili olan eşyayı, kotadan kaçınmak ve eksik gümrük vergisi ödemek için sahte menşe şahadetnamesi ile Malezya menşeili olarak gösterdiğinden bahisle dava açılmış olup, mahkemece alınan bilirkişi raporunda eşyanın Çin menşeili olduğunu gösteren bir tespitin bulunmadığı, Karaçi Büyükelçiliğimiz tarafından onaylanan orijinal menşe şahadetnamesinde eşyaların Malezya menşeili olduğu belirtildiği halde bu hususlara itibar edilmeme nedeni gösterilmeden Halkalı Gümrük Müdürlüğü tarafından Gümrük İdaresi Hukuk İşleri Servis Şefliğine hitaben yazılan menşe şahadetnamesinin Jhelum Ticaret ve Sanayi Odasınca düzenlenmediğine ilişkin onaysız fotokopi niteliğindeki belgeye itibar edilerek yazılı şekilde karar verilmesi, Yasaya aykırı, sanığın temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün 5320 sayılı Yasa'nın 8/1.maddesi gereğince yürürlükte bulunan 1412 sayılı CMUK'nun 321.maddesi uyarınca BOZULMASINA, 25.03.2014 günü oybirliğiyle karar verildi".*[72]

[72] Yargıtay 7. CD., E. 2013/7696 K. 2014/7129 T. 25.3.2014.

SONUÇ

Bu çalışmada, uluslararası ticaretin görünmeyen ama kritik aktörlerinden biri olan menşe şahadetnamesi, TCK'nın belgede sahtecilik hükümleri bağlamında mercek altına alınmıştır. Çalışma kapsamında, TCK'nın belgede sahtecilik suçları açıcından hem Türk hukukunda düzenlenen hem de yabancı hukuk sistemlerine göre hazırlanan menşe şahadetnameleri arasındaki fark ortaya konulmuş, fiziki düzenleme yerinden ziyade belgenin hangi hukuk sistemine tabi olarak oluşturulduğunun belirleyici olduğu vurgulanmıştır. Mevcut belirsizliklerin, yalnızca uygulamada değil, teorik düzeyde de ciddi bir boşluk yarattığı ortaya çıkmıştır. Görülmüştür ki, menşe belgeleri yalnızca bir ticaret aracı değil; aynı zamanda ekonomik kimliğin ve hukuki güvenliğin taşıyıcısıdır. Ancak, bu belgelerin sahte veya gerçeğe aykırı düzenlenmesi durumunda TCK hükümlerinin ne ölçüde ve nasıl uygulanacağı hâlâ gri bir alandır. Bu belirsizlik, aslında Faruk Erem'in şu sözleriyle belirttiği daha genel bir sorunun parçasıdır: *"Evrakta sahtekârlığa müteallik kanun hükümlerinde bugünün ihtiyaçlarına uygunluk görülmemektedir. Açık bir ekonomik sistem içinde muameleler gelişmiş ve muamelelerin tevsiki sadece evraka geçirilmekten gayri şekillere yönelmiştir. Bu gelişmeyi ceza kanunlarının aynı hızla izlediği söylenemez"*.[73]

Çalışmanın vardığı temel çıkarım olarak, küresel ticaretin hızla değişen dinamikleri karşısında, Türk ceza hukukunun belgede sahtecilik suçlarına ilişkin hükümlerinin güncellenmesi ve yeniden yorumlanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Elbette yabancı hukuk sistemlerinde düzenlenen menşe şahadetnamelerinin her halükarda özel belgede sahtecilik hükümleri (TCK md. 207 ve 208) ile korunması bakidir. Ancak menşe şahadetnameleri gibi kritik işlevlere sahip belgelerin, uluslararası dolaşımda da kamu güvenini sarsmadan korunabilmesi için, mevcut yasal boşluğun ivedilikle giderilmesi gerekmektedir. Nasıl ki rüşvet suçu bakımından (TCK m. 252/9) uluslararası yükümlülükler gereği etkin mücadele amacıyla yabancı kamu görevlileri de dahil edilerek *"yabancı unsurlu rüşvet suçu"*[74] kabul edilmiş ise, benzer şekilde yabancı hukuk sistemlerinde düzenlenen belgelerin de belgede sahtecilik suçunun konusuna dâhil edilmesi ile "*yabancı unsurlu belgede sahtecilik suçlarının"* düzenlenmesi mümkündür. Bu yaklaşım, yabancı belgelerin korunmasını ceza hukuku bakımından ilke hâline getirerek, sistematik bir düzenlemeye konu edilebilir.

Bu doğrultuda, tıpkı çek, poliçe ve bono gibi kambiyo senetlerinin kritik işlevleri nedeniyle TCK m. 210'de "resmî belge hükmünde belgeler" olarak düzenlenmesinde olduğu gibi, yabancı ülke hukuk sistemlerinde düzenlenen menşe şahadetnameleri (elektronik ortamda düzenlenenler dâhil) için de benzer nite-

---

[73] Erem (n 31) 1673.

[74] Örneğin bkz.: Hasan Tahsin Gökcan, *Görevi Kötüye Kullanma (Zimmet – İrtikap – Rüşvet) ve Denetim Görevini İhmal Suçları* (Adalet 2022) 820- 822.

likte bir hüküm sevk edilmesi mümkündür. Ancak belgede sahtecilik suçlarının genel teorisinden çıkılarak menşe şahadetnamesine özgü, yalnızca bu belgeye ilişkin müstakil bir düzenleme yapılması isabetli değildir. Bunun yerine, belgede sahtecilik suçlarının yalnızca yurt içi değil; uluslararası belge sirkülasyonunu da kapsayacak şekilde güncellenmesi doğrultusunda TCK'da yabancı belgelerle ilgili kapsayıcı bir teori inşa edilmesi, menşe şahadetnamesinin de bu çerçevede bir alt kategori olarak ele alınması daha sistematik ve işlevsel bir yaklaşım olacaktır. Bu şekilde somut olaya göre değişen bir uygulamanın önüne geçilebilir.

Bu çalışma menşe şahadetnamesinin Türk ceza hukuku açısından münhasıran inceleyen ilk çalışmalardan olduğundan çalışmanın önemli bir kısmı, menşe şahadetnamesini tanıtmakla ve belgede sahtecilik suçları özelinde ceza hukuku problemlerine hasredilmiştir. Menşe şahadetnamesi, gerek normatif gerek uygulamaya ilişkin yönleriyle daha derinlemesine araştırmalara oldukça açıktır. Bundan sonraki çalışmalarda örneğin, elektronik ortamda düzenlenen menşe şahadetnamesi derinlemesine ele alınabilir. Yabancı hukuk sistemlerinin yabancı menşe şahadetnamesi ile ilgili belgede sahtecilik suçları başta olmak üzere olası suç tiplerini nasıl ele aldıkları incelenebilir ve bir karşılaştırmalı analiz yapılabilir. Resim daha da büyütülerek menşe şahadetnamesi dahil olmak üzere tüm menşe belgeleri incelenebilir.

Ceza hukukunun kriminolojinin sınırlarının belirleyicisi olduğu tespitini[75] dikkate aldığımızda menşe şahadetnamesiyle ilgili bu ceza hukuku çalışmasından hareketle kriminolojik açıdan da çalışma önerileri sıralamamız faydalı olabilir. Buna göre, ülkemizde gümrük idarelerine ibraz edilen yabancı hukuk sistemlerine ait menşe şahadetnamelerinin sayısı ile bunlar arasında sahte ya da gerçeğe aykırı olduğu tespit edilenlerin oranı belirlenebilir. Hangi ülkelerden gelen belgelerde sahtecilik vakalarının daha yoğunlaştığı, buna karşılık hangi ülkelerden gelen belgelerde bu tür sorunların daha az yaşandığı istatistiksel olarak analiz edilebilir. Ayrıca, sahte veya gerçeğe aykırı menşe belgelerinde yıllara göre artış gösteren dönemler tespit edilebilir. Menşe şahadetnameleri üzerindeki sahtecilik fiillerinin ne şekilde gerçekleştirildiği ve hangi yöntemlerin tercih edildiği analiz edilebilir. Öte yandan, gümrük görevlilerinin bu tür belgeleri incelerken sahip oldukları bilgi düzeyi, uygulama pratiği ve sahteciliğe ilişkin farkındalıkları ölçülerek alana özgü eğitim ihtiyaçları belirlenebilir. Ayrıca ülkemizde hangi şehirdeki gümrük idarelerinin bu tür sahte belgelerle daha sık karşılaştığı ortaya konabilir. Sınır kapıları, limanlar veya havaalanları gibi farklı gümrük noktaları arasında karşılaştırmalı analizler yapılarak, yerel bazda bir "sıcak nokta" haritaları oluşturulabilir. Böylece sahtecilik riskinin yüksek olduğu yerler tespit edilerek, denetim ve önleme stratejileri bu doğrultuda bölgesel olarak yoğunlaştırılabilir.

[75] Hans- Heinrich Jescheck, *Lehrbuch des Strafrechts- Allgemeiner Teil* (Duncker & Humblot 1988) 36.

Bu tür ampirik çalışmalar, hem ceza hukuku hem de uygulayıcı kurumlar açısından daha hedefe yönelik ve etkili politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Literatür

Akbulut M, 'Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Kapsamında Esaslı İhlal ve Sözleşmeden Dönme' (2016) 14-15 <https://www.researchgate.net/publication/343046198_Milletlerarasi_Mal_Satimina_Iliskin_Sozlesmeler_Hakkinda_Birlesmis_Milletler_Antlasmasi_CISG_Kapsaminda_Esasli_Ihlal_ve_Sozlesmeden_Donme> erişim tarihi: 05.05.2025.

Artuk ME, Gökcen A, Alşahin ME ve Çakır K, *Ceza Hukuku Özel Hükümler* (21.bs Adalet 2024).

Ateş Sarıdağ H, 'Elektronik Ortamda Düzenlenen Gerçeğe Aykırı İşe Giriş Bildirgesinin Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi' (2021) 1(2) Konya Barosu Dergisi 119.

Aytekin İ ve Uçan O, 'Ticaret Savaşları ve Korumacı Politikalar: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye İlişkileri Bakımından Bir İnceleme' (2018) 7(2) Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 851.

Çinko MS, *Türk Hukukunda Resmi Belgede Sahtecilik Suçu* (Yeditepe Üniversitesi 2022)

Doğan K, 'Ceza Hukukunda Belge Kavramı' (2010) 14 Ceza Hukuku Dergisi 51.

Erbaş R, 'Kamu Görevlisi Olmayan Sağlık Mesleği Mensuplarının Gerçeğe Aykırı Belge Düzenlemesi' (2013) 71(1) İÜHFM 331.

Erem F, *Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler, C: II* (Seçkin 1993).

Erman S ve Özek Ç, *Kamu Güvenine Karşı İşlenen Suçlar* (Dünya Yayıncılık 1996).

Frank-Fahle C, 'Made in Germany – Herkunftsbezeichnung und Ursprungszeugnis im Lichte des Auslandsgeschäfts' (2020) 66 (1-2) RIW 12.

Gökcan HT, *Görevi Kötüye Kullanma (Zimmet – İrtikap – Rüşvet) ve Denetim Görevini İhmal Suçları* (Adalet 2022).

Gökcan HT, 'Resmi Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m. 204)' (2009) 3 Ankara Barosu Dergisi 93.

Gökcan HT ve Artuç M, *Yorumlu- Uygulamalı Türk Ceza Kanunu Şerhi, 5. Cilt (M.197-254)* (Adalet 2021).

Gökcen A, *Belgede Sahtecilik Suçları* (5.bs Adalet 2018).

Güler K, WPS NO/ 162/ 2018-05, *Ticaretin Kolaylaştırılmasında Bir Engel Menşe Kuralları* (Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü) 3, <https://www.ticaret.edu.tr/uploads/dosyalar/921/162%20T%98CARET%98N%20KOLAYLA%9E-TIRILMASINDA%20B%98R%20ENGEL%20MEN%9EE%20KURALLARI.pdf> erişim tarihi: 04.04. 2025.

Jescheck HH, *Lehrbuch des Strafrechts- Allgemeiner Teil* (Duncker & Humblot 1988).

Kelep Pekmez T, *Belge Suçları* (TCK M. 204-212) (On İki Levha Yayıncılık 2025).

Koca M ve Üzülmez İ, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (10.bs Adalet 2024).

Özbek VÖ, Doğan K ve Bacaksız P, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler* (19.bs Seçkin 2024).

Sevük HY, 'Özel Belgede Sahtecilik Suçu (TCK m.207)' (2019) 24(41) Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 229.

Tekin N, 'Resmi Belgede Sahtecilik Suçunda Bazı Özel Durumlar' (Ekim 2014) 5 (19) TAAD 903.

Tekin ÜE, 'Tercihli Ticaret Anlaşmalarında Menşe Kuralının Önemi'(2019) 5 (1) International Journal of Academic Value Studies 12.

Tekinalp Ü, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. bs., Arıkan, 2012).

Tezcan D, Erdem MR ve Önok RM, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku* (22.bs., Seçkin, 2024).

Yumuk H, *Gümrük Müşavirinin Mali Hukuk Bakımından Sorumluluğu* (On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021) 257.

Elektronik Kaynaklar

Clarke J, 'What are tariffs and why is Trump using them?', BBC News (Londra, 7 April 2025) <https://www.bbc.com/news/articles/cn93e12rypgo> erişim tarihi: 7 Nisan 2025.

<https://www.ihk-muenchen.de/de/Service/Internationalisierung/Exportdokumente-Zoll-Exportkontrolle/Ursprungszeugnis/> erişim tarihi: 04.04. 2025.

<https://www.gumruk.com.tr/files/elektronik_mense_ve_dolasim_belgesi_duzenleyen_ulkeler_listesi_ek.htm> erişim tarihi:13.07.2025.

<https://www.tobb.org.tr/ABDID/DisTicaret/Sayfalar/MEDOS.php> erişim tarihi: 04.04.2025.

<https://cert.ihk.de/#/home> erişim tarihi:13.07.2025.

<https://certificates.iccwbo.org/> erişim tarihi: 04.04. 2025.

Oregon Tech, 'Menşe Belgesi Nedir?|Oregon Tech', 00:36, <https://youtu.be/XK8dz_e0eyo?si=k_jRyctonieRSLLu> erişim tarihi: 23.04.2025.

TDK Sözlük, 'Menşe', <https://sozluk.gov.tr/?ara=men%C5%9Fe> erişim tarihi: 12.07.2025.

Ticaret Bakanlığı, 'Ticari İşlemler', <https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/tercihli-olmayan-men%C5%9Fe-kurallar%C4%B1-ne-anlama-gelir#:~:text=Mal%-C4%B1n%20ithalat%C3%A7%C4%B1s%C4%B1%20ve%20ihracat%C3%A7%-C4%B1s%C4%B1%20olan,e%C5%9Fyan%C4%B1n%20tercihli%20olmayan%20men%C5%9Fei%E2%80%9D%20denir.> erişim tarihi: 24 Nisan 2025.

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 'Elektronik Menşe ve Dolaşım Belgesi Düzenleyen Ülkeler Listesi', <https://ticaret.gov.tr/data/64b6a65113b87636c4a7f95b/Elektronik%20Men%C5%9Fe%20ve%20Dola%C5%9F%C4%B1m%20Belgesi%20D%C3%BCzenleyen%20%C3%9Clkeler%20Listesi%20-%20%C4%B0nternet%20Sitesi.pdf> erişim tarihi:13.07.2025.

Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, "Menşe", <https://ticaret.gov.tr/gumruk-islemleri/sikca-sorulan-sorular/ticari/mense> erişim tarihi: 03. 04. 2025.

Mahkeme Kararları

Anayasa Mahkemesi, E. 2019/4, K. 2021/78, T. 04.11.2021. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/e-2019-4-k-2021-78-t-4-11-2021> erişim tarihi:05.05.2025.

BGH (3. Strafsenat), Beschluss vom 25.11.2024 – 3 StR 373/21 (BGH Beschl. v. 25.11.2024 – 3 StR 373/21, BeckRS 2024, 39356), <https://beck-online.beck.de/Home> erişim tarihi: 13. 07. 2025.

Yargıtay 7. CD., E. 2013/7696 K. 2014/7129 T. 25.3.2014.

Yargıtay 11. CD., E. 2009/14902, K. 2012/1493, T. 14.02.2012.

Yargıtay, 11.CD., E. 2201/2797, T. 14.4.2008.

Yargıtay, 11. CD. E. 7204/11740, T. 12.11.2008.

Mevzuat

765 Sayılı Türk Ceza Kanunu

4458 Sayılı Gümrük Kanunu

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü (AB) No 401/2013.

Council Regulation (EU) No 401/2013 of 2 May 2013 concerning restrictive measures in respect of Myanmar/Burma and repealing Regulation (EC) No 194/2008 [2013] OJ L121/1 <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/401/oj> erişim tarihi: 13 Temmuz 2025.

Council of the European Union, 'Timeline – EU Sanctions against Myanmar' (Council of the EU) <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-myanmar/timeline-sanctions-against-myanmar/> erişim tarihi: 13 Temmuz 2025.

08.05.1986 Tarih ve 3285 Sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu'na dayanan Yönetmelik <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19109.pdf> erişim tarihi: 04.04. 2025.

Gümrük Genel Tebliği (Uluslararası Anlaşmalar- Seri No:10), RG (11.04.2023/32160) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230411-4.htm>erişim tarihi: 06.04.2024.

Merchandise Marks Act 1887, <https://archive.org/details/merchandisemark00payngoog/page/n13/mode/2up?q=origin> erişim tarihi: 13.07.2025.

Merchandise Marks Act 1887; <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/50-51/28/pdfs/ukpga_18870028_en.pdf> erişim tarihi: 13.07.2025.